صوبائی اسمبلی شمال مغربی سرحدی صوبہ

مباحثات

بروز جمعہ مورخہ 18 جون 1999

(بمطابق 3 ربیع الاول 1420 ہجری)

جلد 16 شمارہ 2

سرکاری رپورٹ

مندرجات صفحہ نمبر

1۔ تلاوت کلام پاک اور اس کا ترجمہ 1

2 ۔ معزز اراکین کی رخصت 2

3 ۔ بجٹ پر عام بحث 2

صوبائی اسمبلی شمال مغربی سرحدی صوبہ

اسمبلی کا اجلاس، اسمبلی چیمبر پشاور میں بروز جمعہ مورخہ 18 جون 1999ء بمطابق 3 ربیع الاول 1420ھ صبح دس بجکر تین منٹ پر منعقد ہوا۔

جناب قائمقام سپیکر، حاجی محمد عدیل مسند صدارت پر متمکن ہوئے۔

تلاوت کلام پاک اور اس کا ترجمہ

اَعُوْذُ بِاللّٰہِ مِنَ الشَّیْطٰنِ الرَّجِیْمِ۔ بِسْمِ اللّٰہِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

وَ مَنْ اَعْرَضَ عَنْ ذِکْرِیْ فَاِنَّ لَہٗ مَعِیْشَۃً ضَنْکًا وَّ نَحْشُرُہٗ یَوْمَ الْقِیٰمَۃِ اَعْمٰی ہ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِیْٓ اَعْمٰی وَ قَدْ کُنْتُ بَصِیْرًا ہ قَالَ کَذٰلِکَ اَتَتْکَ اٰیٰتُنَا فَنَسِیْتَہَا ج وَ کَذٰلِکَ الْیَوْمَ تُنْسٰی ہ وَ کَذٰلِکَ نَجْزِیْ مَنْ اَسْرَفَ وَ لَمْ یُؤْمِنْۢ بِاٰیٰتِ رَبِّہٖ ط وَ لَعَذَابُ الْاٰخِرَۃِ اَشَدُّ وَ اَبْقٰی ہ اَفَلَمْ یَہْدِ لَہُمْ کَمْ اَہْلَکْنَا قَبْلَہُمْ مِّنَ الْقُرُوْنِ یَمْشُوْنَ فِیْ مَسٰکِنِہِمْ ط اِنَّ فِیْ ذٰلِکَ لَاٰیٰتٍ لِّاُولِی النُّہٰی ہ صَدَقَ اللّٰہُ الْعَظِیْمُ ہ

(پارہ 16- سورۃ طه آیات: 123 تا 128)

(ترجمہ) او څوک چه زما د نصیحت نه مخ واړوی نو د هغه ژوند به لنډ تنګ وی او د قیامت په ورځ به هغه د قبر نه په ړندو ړوند را پاڅوو. هغه به وائی چه اے زما پروردګاره دا تا زه ولے ړوند راپاڅولم، زه خو سم دم د سترګو خاوند ووم- الله به ورته اووائی چه دغسے تا ته زما نښے درسیدلے وے خو تا د هغے پرواه او نه ساتله او دغسے به نن ته هم هیر کړے شے او مونږ دغسے هر هغه سړی له سزا ورکوو چه هغه د حد نه وړاندے تیر شی او د خپل پروردګار آیتونه او نه منی او د آخرت عذاب خو ډیر سخت او باقی پاتے کیدونکے دے، ښه اګنی دوئ د دے نه هم سبق وانخستو چه مونږ تر اوسه د دوئ نه ړومبے څومره ډیر ټولی تباه کړی دی چه د هغوی په کورونو کښې (اوس) هم دوئ ګرځی راګرځی- بیشکه په دیکښې د پوهے خاوندانو له ډیرے ډیرے نښے پرتے دی-

معزز اراکین کی رخصت

جناب قائمقام سپیکر۔ ان معزز اراکین اسمبلی نے رخصت کیلئے درخواستیں ارسال کی ہیں، جناب طارق خان سواتی صاحب نے آج کیلئے اور جناب عاشق رضا سواتی صاحب نے اٹھارہ اور انیس جون کیلئے۔ آیا ان کی رخصت کی درخواستیں منظور کی جائیں؟

(تحریک منظور کی گئی۔)

جناب قائمقام سپیکر۔ ان کی درخواستیں منظور کی جاتی ہیں۔

Mr. Abdul Subhan Khan(Minister for Information): Point of order, Sir.

Mr. Acting Speaker: After my announcement, please. In pursuance of sub rule (3) of rule 142 of the Provincial Assembly of North West Frontier Province Procedure and Conduct of Business Rules, 1988, I fix time limit for not more than ten minutes for every Member who wants to take part in the general discussion on the annual budget. The time limit has been fixed in the interest of the honourable Members, in order to give opportunity to maximum Members of this august House. However, the Leader of the House, the Leader of the Opposition and the other Parliamentary parties' Heads are exempted from time limit. Thank you. Janab Subhan Khan, please.

وزیر اطلاعات: شکریه، سپیکر صاحب۔ ممتاز حسین راتهور، د آزاد کشمیر سابقه سپیکر، حق رسیدلے دے جی۔ د هغه په حق کښې به دعا اوکړئ جی۔

(اس مرحلے پر دعائے مغفرت کی گئی۔)

بجٹ پر عام بحث

جناب قائمقام سپیکر۔ معزز اراکین! اس سے قبل کہ ہم Annual budget پر بحث شروع کریں، میری استدعا ہے کہ جب کوئی معزز رکن بحث میں حصہ لے رہا ہو تو

آف
پوائنٹ آرڈر پر کوئی ممبر کھڑا نہ ہو۔ اگر کوئی پوائنٹ آف آرڈر ہے یا کوئی Personal explanation ہے تو بہتر یہ ہے کہ جب معزز رکن اپنی تقریر ختم کر لے تو اس کے بعد آپ بے شک اٹھیں۔ اگر رکن اسمبلی کی تقریر کے دوران کسی نے پوائنٹ آف آرڈر پر بات کی تو پھر ہاؤس Proper طریقے سے نہیں چل سکے گا۔ تو میری یہی استدعا ہے' شکریہ۔ اب میں مُور بی بی' محترمہ بیگم نسیم ولی خان صاحبہ سے استدعا کروں گا کہ وہ لیڈر آف دی اپوزیشن کی حیثیت سے Annual budget میں حصہ لیں۔ (تالیاں)

بیگم نسیم ولی خان، بسم الله الرحمان الرحیم۔ شروع کوم په نامه د خدائے چه ډیر مهربان او رحیم دے۔ محترم سپیکر صاحب! د تقریر شروع کولو نه مخکښې ستاسو په وساطت د عورت فاونډیشن یو Delegation چه ناست دے، هغوی ته پکار دی چه هر کلے اوونیلے شی۔ اخوا نور معزز ممبران هم ناست دی۔ زه ډیره زیاته مشکور یم ستاسو چه تاسو د خسیسکالے بجټ، د کال 2000-1999 کوم بجټ پیش شوے دے په هاؤس کښې، په هغے د Debate شروع کولو ما له دعوت راکړو، زه ستاسو ډیره مشکوره یمه۔ حقیقتاً چه ورته اوګورئ هر کال چه مونږ اودریږو نو هم یوه خبره کوؤ او هغه خبره دا کوؤ چه روایتی بجټ پیش شو۔ حکومت وائی چه مونږ ډیر ښه بجټ پیش کړو، Surplus budget مو پیش کړے دے او مونږ اودریږو او مونږ روایتی بجټ یادوؤ۔ نو زه دا کوشش کومه چه زه دا خبره معلومه کړم چه دا مونږ خلق ولے دا وایو چه روایتی بجټ دے؟ هر ځل دا خبره کوؤ۔ قوم هم په دے باندے حیران دے چه مونږه اودریږو او مونږه وایو چه روایتی بجټ دے او هغه وائی چه تاسو آخر هغه روایات راته اوښایئ۔ نو دے پسے ما کوشش اوکړو، پروسکنے بجټ تقریر مے د چیف منسټر صاحب را واخستو، چه هغه فنانس منسټر هم دے او سکالنے مے را واخستو، تاسو به یقین اونکړئ چه ما سوا د خنو اعداد و شمارنه چه هغه اخوا دیخوا شوی دی، چرته کم شوی دی او چرته زیات شوی دی، داسے څه شے ما او نه لیدو چه په دے بجټ کښې یو نوے څیز، سرے ورته اووائی چه یو تناظر راغلو یا یو نوے شے راغے یا یو جدت راغے یا مونږ یو رُخ معلوم کړے شو، مونږ د خپلو پالیسو تعین اوکړو او مونږ د خپل اقتصادی پالیسو د پاره یو لارغوره

کړله خکه چه که روایتي بجټ پروسکال پیش شوے دے نو پروسکال چه کوم حالات تیر شوی دی، هغه ستاسو د وړاندے دی۔ زه پرے لږه رڼرا اچومه۔ نو چه دا ټول حالات مے اوکتل نو زه په دے خبره باندے ډیره زیاته چه اودریږمه، خبره کوم نو په دے باندے سوچ کوم چه آیا دا بجټ معنی لری چه مونږ پرے خبرے اوکړو خکه چه د خبرو نه څه جوړیږی؟ پروسکال زما خیال دے، ما د ګهنټے نه زیات تقریر کړے وو۔ ما له زما د خبرو جواب چا رانکړو۔ داسے داسے نکتے ما اوچتے کړے وے، زه ډیره زیات بخښنه غوارمه د چیف منسټر صاحب نه چه فنانس منسټر هم دے چه هغه دلته نن ناست دے چه ما ټولے خبرےدهغه په مخکښ کړے چه هغه په دے خپلو غوږو اوریدلے وے او په ځائے د دے چه هغه په مانیکروفون باندے هغه واوری یا د اسمبلئ د ریکارډ نه را واخلی، ما پروسکال چه کومے خبرے کړے وو، هغه خدشے او هغه خبرے زما په ذهن کښ نن هم ګرځی۔ ما تپوسونه کړے وو او ما له زما د تپوسونه جوابونه رانکړے شو نو زه به نن بیا تپوسونه کوم۔ آیا دا توقع د حکومت نه اوساتم چه ما له به زما د تپوسونه جواب راکړی؟ د دے د پاره نه چه زه دا غوارمه چه زه د څوک Embarrass کړم بلکه د دے د پاره چه زه خپل اطمینان اوکړم۔ چه بجټ ته زه ګورمه نو مطمئن نه یم۔ مطمئن ولے نه یم خکه چه داسے څیزونه دی پکښ چه هغه ذهن کښ بیا بیا راځی او کوشش زمونږ دا دے چه مونږ پرے ځان مطمئن کړو۔ نه مو پرے مطمئنه کوئ نو یوازے دا کیدے شی چه مونږ د حکومت نه تپوس اوکړو خکه چه حکومت اپوزیشن په اعتماد کښ نه اخلی چه بجټ جوړوی یعنی روایتاً مونږ ته وائی هم نه چه مونږه بجټ جوړو۔ څه زما خیال دا دے چه کابینه ته ئے هم په آخری ورځ کیږدی او تشه ګوته پرے ئے لګوی۔ بجټ څوک جوړوی؟ بجټ حکومت نه جوړوی، په دفترو کښ ناست خلق ئے جوړوی او هغوی ئے راوړی او دوئ ته ئے کیږدی او دوئ پرے دستخط اوکړی۔ چیف منسټر اول اوکړی او بیا ورسره کیبنټ کښینی او ورسره دوه درے ګهنټے بحث د اوکړی، وائی چه دا زما برخه، دا مے د جال برخه، دا مے طور غاړے، ټول تقسیم اخواه دیخوا اوکړی۔ قصه خلاصه شی او

مونږ ته ئے راوړی او دغسے مونږه Confuse کوی۔ عجیبه شانتے خبره ده۔ ما خو تاسو ته پروسکال هم دا خبره کړے وه او بل کال مے هم کړے وه، هر خل چه زه په بجټ تقریر کوم نو دا خبره کوم چه زه په شماریاتو نه پوهیږم او په اقتصادیاتو خو بالکل نه پوهیږم نو چه نه پوهیږمه نو د هغے اعتراف کومه او هغه خبرے کومه چه په کومه پکښ پوهیږم۔ د Annual budget programme هغه کتاب چه کوم دے، ما نن د مجبورئ نه را نه وړے شو، زه د Plethoric مریض یم، کتاب ما اوچتولے نه شو چه ما راوړے وے۔ زما لاسونو کښ دومره طاقت نه وو، هغه کتاب ما را نه وړو۔ ټول عمر Annual budget programme کښ چه کوم کتاب مونږ له راکړی نو په هغے کښ به یو طریقه کار وو۔ یو ضلع به ئے اوښودله او په آخر کښ به ئے بیا اوښودله چه د دے ضلعے دا، دا، دا پروګرام دے او په دے ضلعے کښ د بجټ Annual Developmental Programme دا دے، دے ته دومره Allocation شوے دے، دا شوے دے، دا شوے دے۔ دے خل له خو کمال کارکاردګی ورته وانی، کمال کارکردګی ده چه کتاب راواخلئ، خدائے شته که پرے پوهیږم۔ زه خو پرے نه پوهیږم، نه پوهیږم، ته به پرے هم نه پوهیږے ځکه چه په هغے کښ خو خواه سرکل جوړ کړے شوے دے او که سیکټر ئے جوړ کړے دے او که څه شے ئے داسے جوړ کړے دے چه په دے د ضلعے نوم نشته۔ نو زه خو پرے نه پوهیږمه او زما خیال دے چه تقریباً % 80 to 70 خلق به په دے بجټ پوهه نه وی۔ که تقریر پرے کوئ نو زه هم چه پرے نه پوهیږم نو هسے په هوا کښ به پرے تقریر کوم، په هوا کښ به خبرے کوم۔ داسے یو طریقه ئے جوړه کړے ده چه څوک خبر نه شی، چه څوک خبر نه شی چه Developmental programme دے څه او Developmental programme کښ چا ته څه برخه ور اورسیده؟ داسے هیڅ شے په هغے کتاب کښ نشته چه سړے د پرے خان مطمئن کړی۔ چه زه راغلم، زه یو نمائنده یم، ما له خلقو ووټ راکړے دے، زه ئے را لیږلے یم چه د هغوی د حق آواز به کوم۔ زه نه پوهیږم چه آیا زه به خپلو خلقو ته څه وایم چه ما له ئے څه راکړی دی؟ او چه څه ئے راکړی دی نو هغه خبره به روستو کوم۔ زه د دے د پاره چه بجټ تقریر چیف منسټر

صاحب اوکړو، چه فنانس منسټر هم دے، دا کتاب زما په څنګښ پروت دے، هغه په هغه Capacity کښ دا تقریر کړے دے۔ شپاړس صفحے صرف تمهید دے، شپاړس صفحے تمهید دے، وعدے دی، وعید دے، اعادے دی، تجدید دے او اعتراف دے۔ پس د شپاړسو صفحو نه، چه شپاړس صفحے ته واړوے نو د هغے نه پس بیا داسے ده چه بیا سرے په دے پوهیږی چه Actual budget ته راغلی دی او د بجټ خبره ئے کړے ده۔ زه چه څه لږه ډیره په خبره پوهیږم نو د بجټ دار و مدار چه دے، خصوصاً د دے صوبے خبره به کوم، د مرکزی بجټ حواله خو ورکولے شم خو نه ورکوم ځکه چه مرکز کښ خپله څه نشته نو ما له به څه راکړی؟ د بجټ دار و مدار چه دے زمونږ د صوبے، د هغے درے څلور واضحه نکتے دی۔ یو ستا Net profit دے، یو قابل تقسیم پول دے، یو د صوبے خپل آمدن دے، محاصل دی او څلورم چه مونږ پرے ډیر زیات Rely کوؤ هغه هر یو سکیم چه راوالئ، هغه Donor Agencies دی۔ دا څلور څیزونه چه یو ځائے کړئ نو د دے نه د بجټ د پاره یو خاکه جوړیږی۔ نو زه چه ورته دلته اوس ګورم، د دغه Net profit په مد کښ خو حکومت د خپل ناکامئ اعتراف کړے دے۔ زه به روستو په هغے لږه تفصیلی خبره کوم، حواله به د چیف منسټر صاحب د زوړ کال د تقریر ورکوم چه هغه مونږ سره په دے هاؤس کښ څه وعده کړے وه۔ چه قابل تقسیم پول کښ اوګورئ، زه نه پوهیږم او که په دے کتاب کښ غلطی شوے ده او که دغه اعداد و شمار یا Mis-print, mis-calculation, څه ورته وایئ، د 1998-1999 کوم بجټ چه پیش شوے دے، په هغے کښ 16018.598 million د قابل تقسیم پول حساب دے چه ----------

ایک آواز: فنانس منسټر او فنانس سیکریټری نشته نو تاسو تقریر چا ته کوئ؟

بیګم نسیم ولی خان: نو زه خو نه پوهیږمه دا خو د سپیکر صاحب کار دے چه هغوی دے ته اوګوری چه آیا فنانس منسټر او فنانس سیکریټری شته او که نشته، زه خو تقریر کومه۔ نوټس چه څوک اخلی، وا به ئے خلی او ما له به جواب راکړی ځکه چه جواب خو ما له هسے هم نه راکوی۔ نو زه به تاسو ته یوه خبره اوکړمه۔ تاسو زما ملګری یئ چه تاسو پرے پوهه شئ۔ دا تیر کال

1998-1999 کوم قابل تقسیم پول چه دے، د هغے حصه زمونږه 16018.598 ملین روپئ ده، سکال چه دوئ کوم Projection کړے دے، هغه ئے 16867.703 ملین روپئ کړے دے۔ زه چه ورته ګورمه، زما لږ عقل کم هم دے او جمع، ضرب او تقسیم مے لږ کمزورے هم دے، د دے دوارو فرق چه زه اوباسمه نو 849.205 اضافه شوے ده۔ په کتاب کښ دوئ وائی چه زمونږه اضافه 2268.21 ده، خو زه نه پوهیږمه چه زه غلطه یمه او که دوئ غلط دی؟ دا د اعداد و شمار غلطے چه ما نیولے دے، د دے به ما ته لږ وضاحت اوکړی چه دا شاید چه زما حساب کتاب غلط وی او دوئ په دیکښ صحیح وی۔ نو دلته بیا دا سوال پیدا کیږی چه آیا قابل تقسیم پول کښ چه زمونږه کومه حصه ده، پروسکال ئے هغه حصه راکړے ده؟ د دے څه وضاحت نشته چه دا 16018.598 ملین روپئ چه دی، دا دے صوبے ته ملاؤ شوی دی؟ که ملاؤ شوی وی نو مطلب دا دے چه زمونږ بجټ پکار دے، لکه څنګه چه مونږ چغے وهلے، بهرتئ مو کړی دی، چه مونږه سرپلس بجټ پیش کړے دے، اضافی بجټ مو پیش کړے دے، د هغے په وجه باندے به زه هم پخپله پکار دی چه پرے پوهه شو۔ دے اسمبلئ ته واضح خبره پکار ده چه اسمبلی په دے باندے پوهه شی چه زمونږه قابل تقسیم پول کښ څومره حصه کیږی او هغه مونږ له څومره حصه راکوی؟ ورپسے دویمه خبره، زه چه اهمه خبره کول غوارمه هغه زمونږ د بجلئ د مد آمدن دے چه هغه زمونږ د صوبے د بجټ یا د ترقئ یا د دے پرمختګ یا د دے د آبادئ یا د دے د سوکالئ یا د دے د خوشحالئ دار و مدار صرف او صرف په هغے حساب دے چه هغه هر کال زیاتیږی، د اے جی این قاضی د فارمولے په مطابق هغه رقم زیاتیږی ځکه چه 6.5 ارب روپو نه دوئ پروسکال چه کوم Reflection کړے دے، هغه 10466 ملین روپئ دی او بعینه پروسکال ئے هم دغه پروجیکشن کړے دے او بعینه څښکال ئے هم دا پروجیکشن کړے دے نو آیا د اے جی این قاضی فارموله دوئ پریښودله؟ او دا خو زه هغه خبره کومه چه د اے جی این قاضی فارموله زمونږه کومه ذهن کښ چه پرته ده او د هغے په رنړا کښ خبرے کوؤ، په دے اسمبلی هاؤس کښ چه هره ورځ همایون خان راپاڅی او همایون خان

سره یو کاغذ وی او وائی چه دا د سپریم کورټ فیصله ده، د هغے سپریم کورټ د فیصلے په حواله باندے زمونږ د صوبے Net profit ورته وایئ، که زمونږه د NFC Award ورته وایئ، که زمونږه د صوبے د آمدن محاصل ورته وایئ، دا د هغے نه ډیر زیات جوړیږی- دا یو تپوس هم کول غوارمه چه آیا د هغے هغه اضافے چه هر کال کیږی، تاسو پریښودے او که نه، هغه تاسو پرے نه ښودلے؟ اوس خبره دلته دا پیدا کیږی چه مونږ پروسکال 10644 ملین روپئ په بجټ کښ Reflect وے، اوس دا کتاب چه کوم مونږ سره پروت دے، زه په دے ډیره خوشحاله یمه چه دے ځل له چیف منسټر کم از کم دومره همت اوکړلو چه دا خبره ئے اومنله، د دے اعتراف ئے اوکړلو چه مونږ ته هغه حساب نه ملاویږی او په دیکښ به دومره دومره کمے راځی- اوس دا Reflection هغوی اوکړلو، په دے باندے ئے خپل بجټ Base کړلو- چه بجټ ئے په دے باندے Base کړلو نو بیا دا تپوس ترینه کوؤ چه دا پیسے تا ته ملاؤ نه شوے، یو خو دا خبره کوے چه دا هغوی مونږ ته په چه ارب باندے Cap کړی دی- اوس زما خدشات څه دی؟ زما خدشات څه دی بلکه زه دا په وثوق سره وایمه، حکومت له پکار دی چه مونږ له د دے جواب راکړی چه آیا هغه شپږ ارب روپئ دوئ ته ملاؤ دی که ملاؤ نه دی؟ زه دا وایم چه نه دی ملاؤ- زما د تسلئ د پاره د ما ته اووائی چه او، دا شپږ ارب روپئ چه دی، دا مونږ ته ملاؤ دی- زه په دے لړ کښ ډیره ضروری ګنړمه څکه چه د پراونشل اټانومی په مسئله کښ دا زمونږ روميے Step وو او بار بار چه دا مونږ ته خلق پیغورونه کوی چه تاسو نواز شریف سره روان وئ او تاسو نوازشریف سره مرسته کړے وه او تاسو نواز شریف له لاس ورکړے وو، د هغے واحده وجه دا وه چه د پاکستان په تاریخ کښ د 1973 د آئین نه پس چه کله په آئین کښ زمونږه د بجلئ منافع مونږ له راکړے شوله، د هغے نه پس په اولنی ځل، په هغے کښ حکومتونه راغلی وو چه په هغے کښ جمهوری حکومتونه هم وو، هغے کښ Elected Governments هم وو، په هغے کښ Nominated Governments هم وو، په هغے کښ مارشلائی حکومتونه هم وو، نو یو حکومت هم دا جرأت نه وو کړے چه دغه حساب مونږ له راکړی-

یو نواز شریف صاحب پہ دغہ خل باندے چہ مونږ ورسرہ وو، مونږ هغه سره دا خبره اوکړله چه اول به مونږ سره د آئین د دے شق ۰ د دے آئینی تقاضے فیصله کوے چه مونږ په دے باندے پوهه شو چه آیا ته هغه زمونږه آئینی تقاضه پوره کوے او که نه پوره کوے؟ په هغه وخت نے مونږ شکریه ادا کړے وه او زه نے بیا هم شکریه ادا کوم چه هغوی په هغه خل باندے دا مونږ سره اومنله او زه هغه Meeting له تلے وومه، محسن علی خان به دلته ناست وی، میر افضل خان د خدائے اوبخښی هغه وو او چه کله د هغے وخت وزیر خزانه لیت و لعل کولو، سرتاج عزیز صاحب وزیر خزانه وو او د هغوی دا عادت وو چه هر تاوان به ئے ورکولو نو خپلے صوبے له به نے ورکولو، نو میاں صاحب ورته اووئیل چه دا Promise ما دوئ سره کړے دے او دا خبره ما دوئ سره فیصله کړے ده او د اے جی این قاضی د فارمولے په مطابق مے کړے ده، لهٰذا دا رقم به تاسو د اے جی این قاضی د فارمولے په مطابق ورکوئ۔ هغه څه چل اوشولو چه د هغے نه پس هم هر خله، درے کاله د هغے نه پس د پیپلز پارټئ حکومت راغے نو هغه هم دغه شان دا طریقه پاتے شوه او بدبختی دا ده چه په مرکز کښې هم د هغے خلقو حکومت وو او په صوبه کښې هم د هغے خلقو حکومت وو۔ دا صوبه دومره خُله نه لری چه لاړشی او مرکز ته دا اووائی چه دا زما حق ما له راکړه، دومره جرأت نه شی کولے چه ورشی چه دا زما حق دے، دا ما له راکړه، دا زما آئینی حق دے، زما Constitutional right دے چه ما له آئین راکړے دے۔ د کله نه ئے راکړے دے؟ اوس زه دلته په دے خبره باندے مجبوره یمه چه زه نن تاسو ته د تیر کال د چیف منسټر صاحب د تقریر هغه اقتباس واوروم چه په دے لړ کښې هغوی په تقریر کښې څه ونیلی دی، هغه Quote کووم، وائی چه "جناب عالی! مجھے یہ بات پورے زور کے ساتھ دہرانے کی اجازت دی جائے کہ یہ حکومت اس صوبے کے ناگزیر مفادات کا تحفظ کرنے کا عزم رکھتی ہے۔ میں اس ایوان کو یقین دلاتا ہوں کہ صوبے کے پن بجلی کے خالص منافع کا جو آئینی حق ہے، اس پر کسی بھی طریقے سے نہ تو سودے بازی کی گئی ہے اور نہ ہی کی جائے گی۔ ہم اپنی اس پالیسی کے ساتھ وابستگی کا اعادہ کرتے ہیں کہ صوبہ سرحد کو بجلی کا خالص منافع آئین کے مطابق مشترکہ مفادات

کونسل کے فیصلے کے مطابق اور منظور شدہ طریقہ کار کے مطابق ادا کیا جائے۔ پن بجلی کے خالص منافع کے بقایا جات بھی سی۔ سی۔ آئی کے فیصلے کے مطابق ادا کئے جائیں۔ صوبائی حکومت کی کوششوں کے نتیجے میں اس کمیٹی کے کئی اجلاس ہو چکے ہیں جو وفاقی حکومت نے پن بجلی کے خالص منافع کے بقایا جات کے مسئلے کے حل کیلئے قائم کی تھی۔ صوبائی حکومت نے اس سلسلے میں ہونے والی بات چیت کے دوران یہ بات پوری طرح واضح کر دی ہے کہ کوئی ایسا فیصلہ اسے قابل قبول نہ ہوگا جس میں پن بجلی کے منافع کے بقایا جات کا تعین اے جی این قاضی کے فارمولے کے مطابق نہ کیا گیا ہو اور جس کے بارے میں سی سی آئی پہلے ہی سے فیصلہ کر چکی ہو۔ امید ہے کہ طویل عرصے تک غیر حل شدہ رہنے والا یہ مسئلہ مستقل قریب میں آخر کار حل کر لیا جائے گا اور صوبے کو اس کا جائز حق مل جائے گا۔" دا هغه پروسکنے د چیف منسټر صاحب تقریر دے، نو په هغے کښې اوس بیا تقریر ته اوګورئ چه بیا دلته راځی نو بیا هغه څه خبره کوی؟ هغه بیا دا وائی چه زه به ورسره حساب کتاب کوومه، حساب کتاب به کووم۔ ما له چه کوم رقم راکوی، دا راله راکوی او باقی نے رانه خکه نیولے دے چه زه به ورسره حساب کتاب کووم چه ما ته په صوبه کښې د هغوی بقایا جات څومره دی؟ زه تپوس کومه، شل، پنځویشت کاله اوشو چه پیسے نے هم زمونږه نیولے دی، پیسے نے هم زمونږه خوړلے دی، نه ئے دی راکړی او بقایا جات هم د هغوی مونږ ته پاتے دی، په دے حساب کتاب نه پوهیږمه، په دے مسئله مے پوهه کړے چه زه به ترینه دا، ما له به خپله حصه نه راکوی، زما به پرے قرض پورے وی؟ او چه زه ترینه قرض غواړمه نو وائی چه تا سره به اول حساب کتاب کووم۔ ما سره د څه حساب کتاب کوی؟ دا حساب کتاب راسره کوی چه دومره مے درنه په فلانی کال کښې اوخوړلے، دومره مے درنه په فلانی کال کښې اوخوړے او دومره مے درنه فلانی کال کښې اوخوړے او دا حساب کتاب به څومره وخت اخلی؟ د دے تقریر، دا په 15 جون باندے شوے دے، 15 جون 1998 کښې دا تقریر شوے دے او نن 18 جون 1999 دے، یو کال او درے ورځے ئے اوشوے، 368 ورځے، درے سوه، اته شپیته ورځے ئے اوشوے۔ زه د حکومت نه دا تپوس کوم چه آیا په درے سوه، اته شپیته ورځو کښې یوه ورځ داسے رانغله چه

دویٔ کمپنۍ او حکومت سره خبره اوکړی؟ آیا یوه کهنته مهلت هم دومره نه وی چه دویٔ لاړشی او کمپنۍ او دا خپل حساب کتاب بے باک کړی؟ او د کړی ورسره چه څه رانه اخلی، هغه د رانه واخلی، مونږ په دے نه یو خفه. چه مونږ ته د مرکز څه کیږی، هغه د رانه واخلی. مونږه د چا احسانونه نه قبلوؤ، هغه د رانه واخلی خو حساب کتاب د راسره اوکړی کنه. څنګه راسره حساب کتاب اوکړی؟ څکه راسره حساب کتاب نه شی کولے چه تاوان دے ورته. چه ما له خپلے د اے جی این قاضی د فارمولے مطابق پیسے راکوی یا د سپریم کورټ د هغے فیصلے مطابق پیسے راکوی نو دا خو خیرات نه دے چه دے به شپږ ارب ما نه Cap کړی او په شپږ اربو کښې بیا راله قسطونه مقرر کړی او بیا راله د میاشتے هغه قسط هم نه راکوی. بیا د سرکاری افسرانو د تنخواګانو د پاره د ډسټرکټ کونسل هغه پیسے، چه سر ئے اوخوړلو، راخلو او د ډسټرکټ کونسل د پیسو نه مونږه بیا هغه تنخواګانے ورکوؤ، مونږه ضروری مدونه پوره کوؤ، د پولیس پټرول پرے پوره کوؤ. په هغے باندے به هم راشمه او خبره به پرے اوکړمه. دا یو وضاحت غوارمه چه واضح پالیسی حکومت ما ته اوښائی چه په مرکز کښې د دے محاصلو چه دا زمونږ د بجلئ دا پیسے دی یا دا Net profit دے یا د این ایف سی ایوارډ دے، د دے په حواله د مرکز پالیسی څه ده او د حکومت پالیسی څه ده؟ آیا حکومت دا ورابخښلے؟ که وربخښلے ئے وی نو راته د اووائی، مونږه به هم په قلاره کښېنو او دا قوم به هم په قلاره کښېنی. دا بجټ چه دے، دا حکومت خان له دهوکه ورکوی. یو خو قوم دهوکه کوی خو دے خل له ئے خان دهوکه کړے دے. دا چه ورته ګورئ، د سرکاری افسرانو خو کار دا دے چه حکومتونه کله داسے غلط بوځی او کله ئے داسے غلط بوځی، هغه چیلی ئے ترینه جوړ کړے دی. اوره خلق خوری او د اوړو هغه ګنده لاس د چیلو په خله باندے راکاږی او وائی چه حکومت داسے اوکړلو او حکومت داسے اوکړلو حالانکه دا بجټ جوړ کړے هم سرکاری خلقو دے. (تالیاں) او پکار دا دی چه پیش کولو له ئے هم دلته د فنانس منسټر په خانے فنانس سیکرټری راوستے وے څکه چه د هغوی جوړ شوے بجټ

دے۔ که هغوی اومنل چه خپلے پیسے دے د مرکز نه اوغواړی، او به نے غواړی ترینه گنی نو په حکومت کښ دا دم خم نشته۔ زه د بلوچستان حکومت له داد ورکومه، آفرین ورته وایمه، شاباس ورکوم، بیگا نه هغه بله شپه بی-بی-سی په خپل بیان کښ اوونیل، پاکستان خاموشه دے، پاکستان تیلیویژن او نه وئیل چه بلوچستان څنگه بجټ پیش کړلو؟ 1999-2000 کا بجٹ پیش ہوگیا، ہوگیا، او بس- بی-بی-سی وائی چه هغوی د خسارے د بجټ اعلان اوکړلو- هغوی وائی چه مونږ له پیسے نه راکوی نو مونږه اضافی بجټ د څه د پاره اوکړو- زه خپل حکومت ته وایم چه جرأت اوکړئ، همت پیدا کړئ، مونږ ټول په دے لړ کښ تاسو سره یو- تاسو به هم جرأت پیدا کړے وو او د خسارے بجټ به مو پیش کړے وو- زمونږ په حساب باندے د یولسو اربو نه زیاتے روپئ دی، Reflection دوئ لس اربه کړے دے- په لس اربه کښ نے ورته شپږ اربه پروسکال ونیلی وو او هغه شپږ اربه نے ورته ورنکړلے- چه هغه شپږ اربه نے ورله ورنکړلے، څلور به نے ورکړے وے، درے به نے ورکړے وے- دے خپل بجټ په دے لسو اربو باندے Base کوی، په دے لسو اربو باندے دے خپل بجټ Base کوی، چه دا ورله ورنکړی نو د دے Base کوم خانے پاتے شولو؟ دا خو هغه یو مکان دے چه د دے د سره نه بنیاد نشته نو چه بنیاد نے نشته نو دے که په محل کښ څلور چهته جوړه وی، که لس چهته مانړئ پرے جوړه وی نو مانړئ نے ټینگیږی نه- کال له به بیا د دے خبرے اعتراف کوی چه بیا بجټ چه دے، دا مے په ضمنی بجټ کښ دا چل اوکړلو او دا مے ضمنی بجټ کښ هغه چل اوکړلو او د دے ځائے نه مے راواخستے، دلته مے اولگولے او دلته نه مے راواخستلے، دلته مے کړے- کال له به بیا هم دغه بجټ وی- درے کاله اوشولو او درے بجټه دوئ پیش کړی دی- یو ورسره مونږه په مشترکه کهاته کښ پیش کړے دے- اولنے کال وو، مشکلات وو، حالات خراب وو بیا خو دوئ وائی چه مونږ ډیر ښه مضبوط یو، زمونږ حالات ډیر ښه دی- دویم کال، دویم کال بهانه نے اوکړله، څه بهانه نے اوکړله؟ چه دهماکه اوشوله، دهماکه اوشوله او د دهماکے په نتیجه کښ دوئ چه وو، هغوی مونږ له حساب رانکړلو- زه نن

هغې خبرې له راخمه چه کله، زه تفصیلي خبره کوم، دا یو تپوس مې اوکړلو او دا تاسو ځان سره نوټ کړئ چه دا جواب به ما له راکوی چه د این ایف سی ایوارډ په حواله د مرکزی حکومت پالیسي څه ده او د دې حکومت پالیسي څه ده؟ اوس زه، رشتیا خبره دا ده چه بیا سرې خبره کوی، نو چه نه کوی نو هم نه کیږی، هغه وائی چه "نه جائے ماندن نه پائے رفتن" قیصه ده۔ چه خبره نه کوؤ نو هم نه کیږی، قوم ته خبره نه رسی، چه نه کوؤ یعنی چه کوؤ ئې نو ضمیر مو ملامته کوی چه په څه لګیا یو، خبرې کوؤ؟ چه ورته دا اووایو چه دا بجټ هغه محل دې چه په هوا کښې ولاړ دې نو په دې زه څه خبره اوکړمه؟ بحرحال یو ډیر لوټې تفصیل ئې ورکړې دې د هر یو مد۔ هم دواړه کاله چه دی، هم هغه شې دې، هم هغه دغه دې، هر ځائې کښې یو۔ صرف دومره فرق دې چه 7 %، 6 % او 8 % اضافي بجټ مونږ په فلانی مد کښې ورکړلو۔ دا د راته اووائی چه دا Inflation څومره دې؟ چه دا Inflation ورسره وایې نو آیا دوئ په دې بجټ کښې چرته د یوې پیسې، د یوې کاسیرې، د یو سُورې پیسې اضافه اوکړله؟ دا خو هغه Inflation دې چه دوئ د هغې وجې نه هغه بجټ ، او زه بیا دا خبره کول غواړم چه آیا پروسکنې بجټ چه وو، پروسکال چه دوئ کومې تخمینې لګولې وې، پروسکال چه دوئ کومې پیسې په مختلفو مدونو کښې ایښو دې وې، آیا هغه پیسې په ځائې اولګیدې؟ آیا هغه پیسه په ځائې اولګیدله؟ آیا هغه پیسو رنګ راوړې دې؟ آیا هغه پیسو د دې صوبې حالت بدل کړو په هر یو مد کښې؟ نو زه په دې ضمن کښې د ټولو نه اول د چیف منسټر هغه تقریر چه فنانس ډیپارټمنټ جوړ کړې دې او هغه شپاړس صفحې تمهید مې هم اووئیلو خو د تمهید نه پس زۀ به هم راشمه خبرو له۔ په اولیت کښې د دوئ راخې د SAP پروګرامونه۔ SAP هغه پروګرامونه دی چه هغه د بنیادمو د ژوند سره د ټولو نه نیزدې ترلې پروګرامونه دی چه پکښې صحت دې، پکښې تعلیم دې او پکښې د څښکلو اوُبه دی۔ تاسو ته پته ده چه دا د SAP د پاره دوئ چه لګیا دی او کومې پیسې ایږدی او د کومو پیسو حساب کتاب کوی، تاسو ورته اوګورئ، کتاب راواخلئ، زه هر وخت کتاب نه شم راخستې چه په ډیکښې

ځومره د ډونرز ایجنسیز پیسے دی، ځومره پیسے د ډونر ایجنسیز دی؟ زه نن تپوس کومه او دا حق لرم چه زه په دے هاؤس کښ په دے فلور باندے تپوس اوکړم چه نن خو تاسو دهماکه اوکړه، په مونږه قدغنونه اولګیدل او په مونږ پابندئ اولګیدلے او زمونږ بیرونی امداد بند شو، ولے په راتلونکی وخت کښ چه کومه مرحله مونږ ته پرته ده، په راتلونکی وخت کښ پاکستان ته چه کوم مشکل پروت دے چه یا به په دے سی ټی بی ټی دستخط کوی او یا به د دے ډونرز ایجنسیز نه پیسے آخلی۔ که دے په سی ټی بی ټی ستمبر پورے دستخط اونکړی یا د هغے نه روستو چه سی ټی بی ټی ورته کیږدی چه دستخط اوکړه، اونکړی، که اوکړی نو څه حالت به ئے وی؟ که اوکړی نو په هغه بحث نه کوومه خکه چه هغه زما کار نه دے، هغه د مرکز کار دے خو که دے په سی ټی بی ټی دستخط اونکړی نو آیا دا توقع نه ده چه دا ډونرز ایجنسیز چه دی، دا به ټول اوتښتی، تاسو له به حسابَ درنکړی او چه دا ډونرز ایجنسیز اوتښتی او تاسو له حساب درنکړی نو زه دا تپوس کوم، ستاسو چه کوم Estimates ورکړی دی، دا تخمینے کومے ورکړے دی، دا تخمینه جات چه دی، دا به ټپ نه شی؟ د تعلیم په مد کښ تقریباً پرائمری ایجوکیشن چه دے، هغه د د فارن ایجنسیز او ډونرز ایجنسیز مرهون منت دے۔ پروسکال ئے ورله ورنکړی، سکال دِ ورکړی او که سکال ئے ورنکړی، کال له به ئے ورکړی خو که دا ورنکړی نو مونږ به په دے صوبه کښ کوشش نه کوؤ۔ پکار دا دی چه مونږ حقیقت پسندانه یو نظر اولرو چه ځومره حساب مونږ سره دے، د هغه حساب تخمینه جوړه کړو، چه مونږ اووایو چه مونږ دومره زره سکولونه پرائمری او دومره سوونه سکولونه د مډل نه هائی کړل او دومره سوونه سکولونه مونږه د هائی نه هائر سیکنډری کړل، د دے قوم توقعات راوچت شی۔ دا قوم دِ سوچ اوکړی چه دا دومره زرګونه سکولونه دی او هر سړے وائی چه زما نیزدے، خواه کښ به یو سکول جوړ شی۔ هره ضلع وائی چه زما په سکولونو کښ به چرته یو سکول اپ ګریډ شی، هره ضلع وائی زما په سکولونو کښ به یو هائر سیکنډری جوړ شی او زه به خپل بچے د کالج په ځائے دلته اولیږم۔ دا

Hopes ، دا امیدونه، دا توقعات دغه وخت کښ بالکل ختم شی او مایوسی شی چه کله مونږ په دے پوهه شو چه Reality on grounds ، حقیقت چه دے، حقیقت هیڅ هم نشته دے۔ زه نن تپوس کوم چه پروسکال دوئ کوم اعداد و شمار ورکړی دی، که زه هره پاڼړه راخلم، ما ټولے ننیے کړی دی، چه پروسکال دوئ کوم اعداد و شمار ورکړے دی، پروسکال دوئ څومره سکولونه ورکړی دی، پروسکال دوئ څومره کمرے اضافے ورکړے دی، پروسکال دوئ سهولیات کوم ورکړی دی، هغے کښ څه اوشو، سر ته اورسیدل؟ نو نه دی رسیدلی۔ مونږه ایجوکیشن کمیټئ کښ ناست یو، مونږ په دے هاؤس کښ ولاړ یو، د ممبرانو سوالونه څه دی؟ په سکول چت نشته، د سکول چاردیواری نشته، په سکول کښ بلیک بورډ نشته، په سکول کښ چاک او ټاټ نشته، د بجلئ انتظام نشته، ماشومان د تندے نه مری، د اوبو انتظام نشته او بیا د هغه نه پس ټیکنالوجی ته اوونل۔ ټیکنالوجی ته اوتے دی، سکال کښ ټیکنالوجی ته اوونل۔ داسے ټیکنالوجی ته اوونل چه په اتم کښ سائنس استاد نه شی ورکولے، ټیکنالوجی ورکوی۔ دے تضاداتو ته نے اوګورئ۔ دلته خلق پاڅی، دا ممبران پاڅی، زه خو چرے نه یم پاڅیدلے، ما نه دی وئیلے، دا ممبران چه زما شاته ناست دی، هر یو پاڅی او په هر سیشن کښ وائی چه زمونږ په سکول کښ، په اتم کښ سائنس استاد نشته، په لسم کښ د سائنس استاد نشته، په هائر سیکنډری کښ د سائنس استاد نشته، کالجونه خو د اخوا کړه۔ دے وائی زه نن هائی ټیکنالوجی چه ده، Introduce کوم، زه نن په زرګونو کمپیوټرے ورکوم۔ کمپیوټر چا له ورکوئ؟ کمپیوټر به څوک چلوی؟ کمپیوټر خو به تا ته څوک Donate کړی خو کمپیوټر به چلوئ په چا؟ هغه عمله به د کوم خانے نه راپیدا کوئ؟ د لسم او د اتم سائنس ټیچر د نشته او هائر ټیکنالوجی، دا ټولے هغه خبرے دی چه زه ورته د بجټ تضادات وایم۔ د ایجوکیشن په مد کښ یو قدم چا مخکښ نه دے اخستے، تعلیمی پالیسی بدله شوے ده۔ دا دوئ چه وائی چه مونږه ډیره شفافه پالیسی کړے ده، د دے شفافے پالیسئ متعلق په دے هاؤس کښ څومره سوالونه پورته شوی دی؟ حتیٰ د چا په امتحانونو

کښې د پرچو په حواله څومره سوالونه پورته شوی دی؟ د امتحانونو په نتیجه کښې څومره مشکلات خلقو ته پیدا شوی دی؟ د خدائے په نامه، د خدائے د پاره په دے صوبے، د دے په بچو او په راتلونکی نسل رحم اوکړئ۔ یو جامع پالیسی جوړه کړئ۔ په ایجوکیشن کښې که ته جامع پالیسی جوړه نه کړے او ته چه خلق Educate نه کړے نو ته به صبائے نسل په چا جوړوے؟ ته به نوے دنیا ته، یویشتمے صدئ ته خو روان یو، یو یشتمے صدئ ته څه سره څو؟ دے پرائمری سکول سره چه الف زبر "آ" او "ب" زبر "با" وائی؟ په کلو کښې دا پرائمری ایجوکیشن صفر دے۔ زه د ښاریو د سکولونو خبره نه کوم۔ په ښاریو کښې خو اوس ماډل سکولونه Introduce کوی۔ ښاریو د پاره خو هر څه شته، هغه خو خدائے تعالیٰ هر څه ښاریو له ورکړی دی د لویو خلقو د پاره۔ زه وایم ایجوکیشن منسټر له پکار دی، د ایجوکیشن عملے له پکار دی چه دوئ لږ دے کلو ته اوځی، دوئ خواری اوکړی، دوئ لږ د دے خپلے عملے کارکردګئ ته اوګوری چه د دوئ د عملے کارکردګی څومره ده، د دوئ د سکولونو حالت زار څه دے؟ چه باران اوشی، چهتې ده، که نُورتیز شو نو چهتې ده، که سیلئ راغله نو هم چهتې ده۔ دا د چُهتو دا حدود کوم ځائے ختمیږی؟ دا ټولے هغه خبرے دی چه دے قوم ته ایښودل غواړی۔ هاں که حکومت ته مشکلات وی او دے وائی کنه، او دے وائی لکه د بلوچستان پشانته، چه نه شم پیش کولے، نشته، په دے مد کښې هم پیسے نشته، په دے کښې هم نشته، په دے کښې هم نشته، د نرانو هسے خبره د او کړی، په ځائے ولاړه مستحکمه خبره د اوکړی، په ځائے ولاړه مستحکمه خبره د اوکړی او داسے خبره د نه کوی چه د خلقو او د قوم زړه پرے دردوی او خواه مخواه تضادات پخپله پالیسئ کښې کوی۔ اوس وریسے دویمه پاڼړے کښې د تعلیم نه پس راځی، زما په خیال ما هم نوټس آغستی دی دا درے ستاسو دے SAP پروګرام کښې، دا یوه خبره د ایجوکیشن مسئله زما هیره شوه چه چیف منسټر په خپل تیر تقریر کښې وئیلے دی چه "ناقابل تبادلہ تقرریو ں کے ذریعے" دا "ناقابل تبادلہ تقرریاں" چه دی، د دے لږ وضاحت به غواړمه۔ زه به اوس راشم د صحت مد له۔ د صحت په مد کښې حکومت ډیرے

لونے دعوے اوکړے، پروګرامونه ئے ورله جوړ کړل، پیکجز ئے ورله ورکړل، سیټلایټ هسپتالونه جوړ شو، دلته ما جوړ کړل، هلته ما جوړ کړل، د دے هسپتال نه ما هلته عمله اولیږله، دلته نه مے دلته راولیږله۔ دا دا کتاب وائی۔ سینکشن شوے عمله نشته، هسپتالونه د قرضو په عملو چلیږی او د ټولو نه لویه خبره چه زه پکښ کول غواړم د هسپتالونو په مد کښ، د هسپتالونو حالات دا دی چه د دے خائے نه ایډمنسټریټران راغلے دی، هسپتالونه ئے پاک کړی دی، صاف کړی ئے دی، ستهرا کړی ئے دی خو ستهرا هسپتال به څه کړے؟ مریض، وا ئے غوندی، او ئے خوری؟ دارو دی، د دارو پیسے نشته۔ هلته د سهولتونو د پاره پیسے نشته۔ کیجولټو ته ورشئ، د کیجولټو دومره بد حال دے، زه به خبره نه کوم، محسن علی خان به په خپل تقریر کښ خبره اوکړی چه هغه بله شپه، د شپے دوه بجے د ده په لور درد راغلے وو او دے کیجولټئ ته تلے وو، ده سره څه حشر شوے دے؟ دا محسن علی‌خان دے چه دے دلته وزیر هم پاتے شوے دے، دے وزیر خزانه هم پاتے شوے دے، په هر دورکښ په اقتدارکښ پاتے شوے دے او په هر دورکښ یو نوم ئے سورشوے دے۔ د ده یو خان له حیثیت هم شته علاوه د دے نه چه دے ممبر هم دے، ده سره داسے کیږی نو د غریب سړی به څه حالت وی په هسپتالونو کښ؟ یوه خبره دلته په وضاحت کول غواړم۔ حکومت بار بار یوه خبره زمونږ نظر له راولی، د دے ټولے اسمبلئ د پاره کوم، یوازے د اپوزیشن د پاره نه کوم چه مونږه هسپتالونو له اقتصادی او انتظامی‌خود مختاری ورکوؤ، دا به تاسو هم اوریدلے وی او دا مونږه هم اوریدلے ده او په کمیټئ کښ د هیلته سیکرټری صاحب مونږته دا خبره کړے ده۔ زه یوه خبره دلته په وضاحت سره کوم چه د اقتصادی او انتظامی‌خود مختارئ نه مطلب څه دے؟ که د دے نه مطلب دا وی چه دا موجوده کوم د دے Users' charges دی، دا موجوده د دوئ کوم انکم دے، دا موجوده د دوئ چه کومے پیسے دی، دا د ورځے اخلی او د کیجولټی او د او-پی-ډی په حواله هغه د پینځو روپو په چټ د دیرشو او د شلو روپو په ایکسرے یا چه دوئ چه چا له ای-سی-جی کوی، دا پیسے اخلی او دا ورکوی هسپتال له نو

ربښتيا خبره دا ده چه زمونږ نه ډير خوشحاله به پرے هيڅ څوک هم نه وی خکه چه دا يو ډير غلط طريقه کار دے چه د هسپتال پينځه روپئ مونږ اخلو او هغه په خزانه کښ ورواچوؤ او په خزانه شمار ناست وی او بيا خزانه واپس هغه محکمے له نه ورکوی۔ دا طريقه کار به داسے او شی چه دا هسپتالونه به د يو حده پورے Ecnomically په خپلو پښو اودريږی۔ انتظامی خود مختاری خو ورله ډيره ضروری ده خو که د دے مطلب دا وی لکه يوه اشاره چه راغلے ده۔ يوه اشاره راغلے ده چه حکومت په هسپتالونو کښ سی ټی سکين د بهر نه د نجی ادارے سره په شراکت باندے لګوی۔ نتيجه به ئے څه وی؟ نتيجه به ئے دا وی چه سی ټی سکين چه کوم بهر په شپږ زره روپئ تا له يو ايکسرے کوی، سی ټی سکين درله کوی، حکومت په هغه باندے يو قسم سبسډی ورکوی په هسپتال کښ، هغه په ارزان قيمت کيږی۔ ته چه د بهر سړے خان سره راولے، ته ئے خان سره په هسپتال کښ کښينوے، آيا هغه به ستا دا خبره اومنی چه هغه د په دے حساب باندے غريب سړی له سی ټی سکين اوکړی؟ که دا طريقه تاسو داسے کوئ يا تاسو اقتصادی خود مختاری ورکوئ هسپتالونو له چه هسپتالونو کښ دِ دَ ايډمنسټريټر اختيار وی څکه چه په هسپتال کښ آپريشن، په آپريشن تقريباً، په ايوريج آپريشن باندے درے زره روپئ خرچ راځی او دا هسپتال د يو غريب سړی نه سل روپئ اخلی چه په هغے مونږ دلته ډير شور کړے وو، که ستاسو فکر وی دا مخلوق دومره غريب دے چه تاسو ئے اندازه نه شئ لګولے۔ که د دے ايرکنډيشنډ دفترونو نه بهر ته خلق اووتل نو پته به اولګی چه دا قوم څومره غريب او ناچاره دے۔ هغه سړے چه سل روپئ نه شی ورکولے نو صبا له به ايډمنسټريټر وائی چه درے زره روپئ په هسپتال کښ په آپريشن باندے خرچه ده، دا درے زره روپئ ورکړه نو دا غريب سړے به کوم خوا ته ځی؟ دا يو جواب دِ ما له راکړی۔ که د اقتصادی خود مختاری دوئ دے ته وائی چه دا خود مختاری ورله ورکوؤ چه ايکسرے به ورله په سل روپئ کښ او سی ټی سکين به ورله په شپږ زره روپئ کښ او بلډ ټيسټ به ورله په دوه سوه روپئ او په درے سوه روپئ کښ او ای سی جی او دا نور الټرا ساونډ چه

دی، دا به یو شپږ گنا ورله ته په قیمت کړے نو زما خیال دے چه که داسے خود مختاری مونږه هسپتالونو له ورکړه نو غریب قام به هیڅ چرته پاتے نه شی۔ د هغوی به هډو مداوا پاتے نه شی۔ او یوه خبره دے سره بله هم کوم چه کله د بهر، د پرائیویټ هسپتالونو او د گورنمنټ هسپتالونو قیمتونه یو شان شی، اخراجات یو شان شی نو دا به دلته لیکلے اووایم چه یو سړے به د مور پلار آزار نه وی وهلے چه په هغه پیسو هغه لیډی ریډنګ هسپتال ته خی په کومو چه هغه په میډیکل سنټر کښ آپریشن کولے شی۔ یو خاص ذاتی توجه ورته کیدے شی۔ د دغه هسپتالونو په حواله زه دا خبره په ریکارډ راوستل غوارم، د دے احتجاج به زه په کمیټئ کښ کوم، د دے احتجاج زه دلته هم کوم او د دے احتجاج به زه حکومت وقت ته هر وخت کوم چه که د قوم نه دا سهولت هم واخستے شی، د ډسپرین گولئ ورله نه ورکوئ، دا سپرټ او Swab ورله نه ورکوئ، ډسپوزبل سرینج ورله نه ورکوئ، د آپریشن د گنډلو تار ورله نه ورکوئ، قینچئ پخے شوے دی، سامان زنګ آلود دے، د دے هر څه باوجود که تاسو په خلقو دا Users' charges دے حده پورے اولګول نو په دے یقیناً پکار دا دی چه د حکومت دا ممبران هم احتجاج اوکړی ځکه چه دا هم د هغه خلقو نمائنده گان دی۔ *(تالیاں)* دا د دے حکومت Nominated خلق نه دی چه دلته نے کښینولی دی۔ دا قوم رالیږلی دی او صبا له به قوم ته جوابده وی۔ دوئ ته هم دا وایم چه دا خطره ده۔ دے خطرے ته اوګورئ هسے نه چه تاسو هیلتھ ډیپارټمنټ تاسو په دے دهوکه کړی چه دا پیکج به داسے وی او دا پیکج به هغسے وی۔ خدائے شته او خدائے به وی چه یو پیکچ، هیڅ څه رونړو نشته۔ تش پیکجونه دی او تش نومونه دی او دا څومره کمیټئ چه جوړے شوے دی، څومره کمیټئ چه جوړے شوے دی، څومره دغه چه اوشو نو په دیکښ هیڅ پیشرفت نه دے شوے۔ مونږ خو هغه خلق یو چه هسپتالونو کښ لوغړیږو توغړیږو۔ مونږه هغه خلق یو چه خلقو سره، عام خلقو سره، عام پبلک سره خو، کښینو او پاسو۔ دا د صحت په مد کښ د هسپتالونو حالت یوازے ما ته نه ټول قوم ته معلوم دے خو د دے یوے خبرے نشاندهی زه ضرور کول غوارمه او د دے وضاحت به د

حکومت نه غوارم- اوس به راشو د ژوند د ټولو نه اهمه خبره چه په دریمه نکته راغلے ده په کتاب کښ، هغه د ښنکلو اُوبه دی- د ښنکلو اُوبه د هر بنیادم د ژوند ضرورت دے- په هوا پسے اُوبه داسے شے دے چه د دے نه بغیر ژوند، بنی نوع انسان د دے نه بغیر ژوندے نه شی پاتےکیدے- یو ساده شان تپوس کوم چه دا څومره سکیمونه دوئ ورکړی دی او پروسکال تیار شوی دی او دا څومره سکیمونو سکال دوئ اعاده کړی دی، جوړیږی او که نه جوړیږی خکه چه د ښنکلو د اوبو، د اوبو په مد کښ چه دوئ کوم حساب ورکړے دے، په بجټ کښ نے Reflect کړے دے، د هغه بجټ د نیمے نه زیاته حصه چه ده، هغه د ډونرز ده نو که کله د هغه ډونرز حساب رانه شی نو دا پراجیکټس به بالکل دغسے پاتے شی- خو د هغے دغه سره سره دا تپوس هم کوم چه حکومت تر اوسه پورے دا پالیسی وضع نه کړے شوه چه تر اوسه پورے زمونږ په حلقو کښ، دا بیا درته د دے ممبرانو د مشکلاتو خبره کوم چه دا ممبران دلته اودریږی، سوالونه هم ورته تیار وی، التواکانے او کال اټینشن نوټسسز هم ورکوی او دا تپوس کوی چه زما کوهے دے، دا کوهے به کله چالو کیږی؟ یا هغه بله ورځ چه څنګه واقعه اوشوه- دے کښ دوه قسمه کوهیان دی، چه کوم ممبران خبره کوی، ما خو تاسو ته پخپله اوونیلے چه ما هیڅ کله نه حکومت له د خپلے حلقے شکایت راوړے دے او نه ورله شکایت راوړم- دا وضاحت زه د دے خپلو ممبرانو په حواله کوم چه کله په کمیټو کښ د دوئ سره ناسته یم نو د دوئ دا یو شکایت دے چه دا کوهیان چه تاسو جوړ کړی دی د ټیوب ویل، دا ټیوب ویلز چه تاسو جوړ کړی دی، دیکښ دوه Categories ټیوب ویلز دی یو Category هغه ده چه تاسو ورکړے ده- په هغے وخت کښ، هغه 1992-93 هر کله چه ده په هغے کښ ورکړے دی، په هغے کښ تاسو دا معاهده نه وه کړے چه تاسو به Users' charges ورکوئ- هغه طریقه کار دا وو چه یو سړی به یو کنال یا دوه کناله زمکه ورکړله، ټیوب ویل به حکومت جوړ کړو، حکومت به د هغوی دوه کسان واخستل او هغه ټیوب ویل به حکومت چلوؤ- یو دا قسم ټیوب ویلز دی- دویم قسم ټیوب ویلز راغلل چه کله SAP والو، د بهر

خلقو، ډونرز دوئ له پيسے ورکړے نو هغه ډونرز ايجنسيز دوئ باندے دا قدغن کيښودو چه تاسو به Users' charges اخلئ او د هغے د لاندے هغوی يوه معاهده اوکړله د هغے خلقو سره چه په کوم کلی کښ به نے کوهئ جوړولو- بالکل، حکومت دا حق لری چه چا سره ئے معاهده کړے ده نو د هغے معاهدے د لاندے چه په چا باندے څومره Users' charges دی، موږ د هغے د حق خبره کوؤ څکه چه که قام ټيکس ورنکړی، هغه ټيکس چه جائز ټيکس دے، يو حق دے د حکومت چه وا ئے خلی چه خپل کاروبارِ حکومت پرے اوچلوی خو دا چه روستو کوم ټيوب ويلز ئے بند کړی دی، چه کوم د 1985 نه راروان دی، د هغے متعلق د حکومت وقت پاليسی څه ده؟ آيا هغه بندوی؟ زه ورته يو Suggestion کوم چه دا د ټولو ممبرانو د زړه آواز دے، زما شا ته ناست بلکه د هغے ممبرانو به هم وی چه د حکومت شاته ناست دی- هغوی دا وائی چه دا ډير لوئے سکيمونه چه دوئ موږ له راکوی، لکهونه روپئ پرے لګوی، د دے لکهونو روپو په ځائے د دوئ هينډ پمپس ورکړی خلقو له- هينډ پمپس د ورکړی او په يو هينډ پمپ باندے به درے، څلور او د پينځو کوُرو يو کميونټی کار کوی- په يو کلی کښ به لس پنځلس هينډ پمپه ورکړئ، چارجز ئے د بجلئ نشته او د مرمت اخراجات ئے هم نشته- يو چه هينډ پمپ کله خراب شی نو د کلی سړے به په دے مجبور وی چه هغه به هغه کښ ځی يا به ئے واشر خراب وی او يا به ئے يو بل شے خراب وی نو هغه مجبور دے چه هغه به ځی- دے ته به نه کښينی چه حکومت ته به درخواست کوی او بيا به PC-I جوړيږی او بيا به PC-II جوړيږی او بيا به خزانے ته ځی او د خزانے نه به وزير له راځی، د وزير نه به سيکرټری له ځی، دا قصے به پکښ نه وی- دا به يوه ډيره آسانه طريقه وی- يو دا دے چه ګرندے طريقه ده- ټيوب ويل په څومره وخت کښ جوړيږی، هينډ پمپ په څومره وخت کښ لګی- يا د دے نه علاوه لږ لوئے، د دغے په حساب لږ لوئے کوهيان د جوړ کړی چه په هغے باندے وړے موټرے لګيدلے وی- د هغے موټر کميونټی به په آسانتيا باندے خرچه او Maintenance چه دے، هغه قبول کړی- زما خيال دے چه که حکومت په خپله پاليسئ کښ لږ لچک

راوستو، خبرے ئے هغه خلقو سره اوکړے چه څوک ئے ورله ورکوی، چه ورته دا اووائی چه دا معاشره تر اوسه پورے دغه حد ته رسیدلے نه ده، زمونږ کمیونټی لا Educate شوے نه ده۔ یقینی خبره دا ده چه په ټول دنیا کښې چه که څوک اُوبه استعمالوی، حساب ورکوی، که بجلی استعمالوی نو حساب ورکوی، که ټیلیفون یا ګیس استعمالوی نو هم حساب ورکوی خو زمونږ په معاشره کښې اوسه پورے دا تصور د خلقو نشته۔ دا سوال ئے په ذهن کښې کښینولے نه شی چه هغه به اوبه څښکی، وائی دا د خدائے تعالیٰ اوبه دی۔ د خدائے تعالیٰ اوبه به څښکی او د هغے اوبو به ته ترینه پیسے اخلے۔ د دے د پاره به کمیونټی اول Educate کول غواړی۔ اول کمیونټی له به تلل غواړی، هغوی به په دے پوهول غواړی خو مخکښې د دے نه چه کمیونټی Educate نه ده، آیا حکومت به داسے پالیسی نه کوی چه دے خلقو له اوبه ورکړی، د تندے نه به ئے وژنی؟ لوئے لوئے ډیمونه، دا لوئے لوئے منصوبے او د لویو لویو بندونوخبره خو هډو کولے نه شئ۔ هر کال چه کتاب راخی نو د ټولو لویو منصوبو نومونه پکښې راغلے وی او هغے له بلین ها پیسے ایښودے شوے وی۔ تپوس مونږ کوؤ، جواب مونږ له څوک نه راکوی چه پروسکال مو ورله دومره بلینه روپئ ایښودے وے، هغه پرے چا اولګولے ماسوائے د پیهور هائی لیول کینال نه چه د هغے متعلق واضح خبره راغلے ده چه مونږ دومره پیسے د هغے د پاره مختص کړے وے او هغه پرے اولګیدے، هغه مو ورته ریلیز کړے دی او د هغے نه علاوه مو هم ورته ریلیز کړے دی۔ دا یو خوش آئند خبره ده څکه چه پیهور هائی لیول کینال چه دے، دا د دے صوبے په معیشت به ورته اووایم څکه چه هغه منصوبه د اوبو نه ده، هغه د زراعت ده، هغه به په هغه لړ کښې راشم او خبره به پرے اوکړم، دا یوه ډیره اهمه منصوبه ده۔ اوس د هغے نه پس بیا عام د ژوند داسے محکمے چه په هغے زه غواړم چه صرف دوه دوه منټه، ډیرے اوږدے خبرے نه کوم۔ تاسو به هم زما د خبرو نه دغه یئ چه خبره ئے دومره لویه راواخستله۔ سړکونه ئے راخستے وو او د سړکونو د پاره که زه دا کتاب راواخلم او درته ئے اوښایمه نو یو لوئے رقم ئے د سړکونو د پاره ایښودے

دے۔ تپوس ترے نه کوم چه پروسکال تاسو چرته رقم ایښودے وو او که مو نه وو ایښودے؟ هغه پروسګنے رقم څه شو او چرته لاړو؟ او دا سړکونه. زه خو کم از کم چه په کوم طرف ګرځمه نو ما په سړکونو کښې چرته نوے سړک او لوئے سړک نه، مرمت مو هم او نه لیدو۔ یو سړک دے، لوئے سړکونه به جوړوئ، د بهر نه چه کومے پیسے درځی، هغه به کوئ خامخواه۔ تر تارانه پورے سړک هم جوړیږی او یو بل سړک دے، هغه به هم جوړیږی ځکه چه د هغے پیسے تاسو نه ورکوئ، د بهره راځی، مرکز درکوی او د مرکز مهربانی په یو خاص طرف ده۔ هغه مهربانی هم یو طرف ته ده۔ که نه وی نو زه ترے نه تپوس کوم چه دوئ د هغه نه تر نارانه پورے سړے بوځی، آیا د درګئ نه تر کالامه پورے دا سړک ضروری سړک نه دے؟ آیا د دے منظوری نوازشریف صاحب په تیر دورکښې نه وه ورکړے؟ نو که ورکړے ئے وه نو دے ځل دا په Priority د ایښودو نه وو؟ دیخوا راوځلئ، زه به د خپل روټین د خبرو نه مخکښې لاړه شمه۔ چه زه په کوم روټین راروانه یم او په کوم دغه باندے راوانه یم، په هغے کښې به زه راوانه شم او زه به تاسو ته هغه تعمیراتی پروګرامونه اوښایم چه حکومت تاسو له درکړی دی۔ تعمیراتی پروګرام باندے خو به زه روستو راتلم حو د هغے د پاره چه تاسو وایئ چه فلانکی سړک فلانکے، دا ما ته اووایئ، په دیکښې مانسهره او ناران، جک دلک روډ دے، په دیکښې ایبټ آباد باړیاں نتهیاګلی روډ دے، څوارلس سوه ملینه او پنځ نیم سوه ملینه، نو په دیکښې داسے نه شوه کیدے چه دلته لاندے ئے ورته لیکلے وے درګئ کالام روډ او که د سیاحت په حواله باندے ناران او نتهیاګلی هغه ځائینو د هزارے، زه د دے خبرے بالکل قائله یم چه هزاره کښې هم ډیویلپمنټ پکار دے ځکه چه د سیاحت په اعتبار باندے څومره زمونږ دا کوهستان او دا علاقے ضروری دی، دغسے هغه هم دی حو دا ده چه یو انصاف به کوئ کنه۔ چه یو سړک هلته ورکوئ نو یو دلته ورکړئ کنه۔ د دے سوات خلقو څه ګناه کړے دے؟ څه تقصیر ئے کړے دے چه دا سړک د 1993 نه Pending پاتے دے؟ زما یاد شی او داسے یاد شی لکه دا ساعت چه میاں نوازشریف صاحب چه په 1993 کښې پرائم منسټر وو او

سوات ته راغے، اعظم ورسره وو، ورته ئے وانیل چه دا د دے خانے نه واخله د کالامه پورے سړک جوړ کړه او اوخیژه متلتان ته، دا خانیونه خان هم پیژنی، سوات خان ئے پیژنی، متلتان ته اوخیژه خکه چه متلتان ته مغوی تلے دی او د هغه خانے خانست ئے لیدلے وو او هلته ئے هغه تالاؤ لیدے وو او د سیاحت په حواله هغه د دے افادیت محسوس کړے وو نو چه په 1993 کښ د یو ځیز افادیت وو نو نن په یویشتمه صدئ کښ د هغے ځیز افادیت نشته؟ په دے زه سخت احتجاج کوم۔ که خان د پاره وے خو زما حلقه نه ده، زما حلقه پکښ نه راځی او نه مو د حلقے خبره کوله۔ د علاقے خبره، د دے صوبے خبره ده، د سیاحت خبره ده۔ هغه شے، ته پرے Generation کولے شے، په هغے ته تاوان نه کوے۔ سیاحت واحد یو شے دے په دے صوبه کښ چه په دے باندے ته پیسے جوړولے شے۔ په دے که ته تاوان اوکړے نو ته په دے پیسے جوړولے شے۔ نن چه په پاکستان کښ د سیاحت د پاره میدان ځومره واضح پروت دے، ځومره فراخ پروت دے، ځومره خلق تاسو ته متوجه دی، د هغے نه تاسو استفاده واخلئ۔ دوه ځیزه دی چه د هغے په مد کښ تاسو پیشرفت اوکړئ، یو زراعت او یو سیاحت، چه په دیکښ پیشرفت اوکړئ نو د صوبے حالت به بدل شی۔ نو زراعت سره ئے څه کړے دی؟ هغه به هم درته اووایمه۔ د سیاحت په حواله خو دغه خبره ده چه یو سړک دے چه درګئ نه ختلے دے د کالامه پورے او د کالامه نه بره تلے دے اوشوو، اوتروړه پورے او د هغے نه مخکښ د متلتان پورے۔ داسے حالت ئے دے، داسے حالت ئے دے، یقین اوکړه سپیکر صاحب، ستاسو په وساطت دے ټولے اسمبلئ ته وایم چه لږ پرے لاړ شئ۔ زما غوندے کمزورے سړے که پرے لاړ شی، خدائے شته چه هلته چه لاړ شی نو تبے نیولے وی۔ زه نه پوهیږم چه دا خان چهتئ له ځنګه ځی او ځنګه راځی؟ هر سړی له پکار دی چه هیلی کاپټر واخلی۔ دومره خراب سړک دے، دومره سړک دے چه خلقو دا غوره کړله چه دے چکدرے ته اورسی نو د چکدرے نه په شموزو راتاؤ شی او سوات ته اوځی او د دغلته نه بیا په شا شا تاؤ شی نو باغ ډهیری سره بره کالام، مدین ته او بحرین ته ځی نو آیا دا سړک د دے تقاضه نه کوی چه دا د

جو ړشي؟ آیا دا د دے صوبے حصه نه ده؟ آیا دا د دے صوبے د پاره د سیاحت لارنه آزادوي؟ که نه هلته خانست کم دے؟ یو مهو ډهنډ، ورشئ او یو مهو ډهنډ اووینئ نو د سوئټزرلینډ ټول تالابونه به درنه هیر شي- دلچسپي د چا نشته، دغه هومره خبره ده- چه کوم خائے کښ د حکومت دلچسپي ده هلته لګیا دي- ناران هم ډیر ښه دے، زه خپله خو تلے نه یم، خلق ئے ډیر صفتونه کوي- ډیره ښه ده چه ناران ته هم مونږه اورسوؤ او ډیره ښه ده چه بارېاں نتهیاګلي روډ خو بارېاں نتهیاګلي روډ باندے خو زه چه کله، د نن نه دوه درے کاله مخکښ تلے ووم نو هغه خو د مال روډ د سړک هغسے سړک وو او هغه به هم داد ورکړم میاں صاحب نوازشریف له چه هم د هغوی په وخت کښ شوے وو- د هغے Widening شوے وو، د هغے Surfacing شوے وو- دا هغه خبرے دي چه دا کول غواړم زه- د دے وجے نه نه چه زه د حکومت سره اختلاف کوم- زه د دے خنو خبرو نشاندهی کول غواړمه چه دا خبرے په ریکارډ راشي چه ما دا خبرے په اسمبلئ کښ کړے وے، ریکارډ دي چه خلق خبر شي چه اپوزیشن، اپوزیشن چه کله خبرے کوي نو دا د اختلاف د پاره نه کوي، دا د بهترئ د پاره کوي- اوس یو بل ډیر لوئے مد راغلے دے، " تعمیر وطن"- اوخاندئ ټول- (قہقہے / تالیاں) ټول اوخاندئ او ښه په برق برق اوخاندئ- په برق برق اوخاندئ خکه چه دا د خندا مد دے- تعمیر وطن، پروسکال په یکم جولائي باندے د تعمیر وطن د پاره څلورسوه ملینه روپئ مختص شوے ولے چه دا دلته ناست اتیا کسه دي، یو یو کس له به پنځوس پنځوس لکهه روپئ ورکوي- نو زه دلته کښ تپوس کوم، تش یو تپوس کوم، د نورو ممبرانو نه یم خبر، یو تپوس کوم- د یو وزیر، د بلدیاتو وزیر دے او که مشر دے او که هر څوک ئے دے، ما ته دا پته هم نشته دے چه څوک کوي؟ د هغه وزیر صاحب نه یو تپوس کوم چه زما حلقے له د څومره پیسے ورکړي دي او کله د ریلیز کړي دي؟ کله به ئے ریلیز کوئ؟ کال تیر شو که نه؟ هاں، زما خیال دے نن اتلسم تاریخ دے، دولس ورځے پس

ایک آواز: داپوزیشن -------

بیگم نسیم ولی خان: نه، د اپوزیشن خبره به روستو کوم۔ زه اول خپله اوکړم چه دا او نه وائی چه تا له مو پیسے درکړے دی۔ دولس ورځے په کال کښې پاتے دی۔ نن لسمه ورځ ده یا پنځلسمه ورځ ده چه ما ته نے شل لکهه روپئ ریلیز کړے دی او لس لکهه روپئ راته نے د ډسترکټ کونسل ریلیز کړے دی۔ دا تپوس کو م چه تاسو دے ممبرانو سره نیکی کوئ که بدی کوئ؟ بیا سبا له وایئ ټینډر ئے اونکړو، سبا له وایئ پراجیکټ ئے اونکړو، سبا له وایئ غلا ئے اوکړله، سبا له وایئ Percentage ئے واغستو۔ چه ته هغه له دومره بریک ورنکړے، موقع ورنکړے چه هغه دِ ټینډر اوکړی نو ته ما ته اووایه، ما خو دا خپله حلقه کښې ونیلے دی چه زما به یو انچ، یو پیسه هم بے د ټینډر نه نه کیږی او چه چا ته مو حواله کړے دے، د هغوی احسانمنده یمه چه سکیمونه ئے وختی ورکړے وو او چه څنګه ریلیزز اوشو نو ټینډر ئے کړل۔ زه په دے د هغے خلقو تپوس کوم، زما شاته دا خلق چه ناست دی، زه نه پوهیږم چه دوئ ته به ئے څه ریلیز کړے وی او کله به ئے ورته ریلیز کړے وی ------

آوازیں: هیڅ هم نه -----   (تالیاں)

بیگم نسیم ولی خان: چا له به ئے څه ورکړے وی او څه به ئے نه وی ورکړے نو چه تاسو له ئے نه دی درکړے او ما له راکړی، مطلب ئے دا دے چه زه دا خُله بنده کړمه، دا ئے مطلب دے؟ که تاسو له ئے یو پیسه نه وی درکړے، دا ئے مطلب دے چه زه دا خُله بنده کړمه۔ زما دا خُله خو یو د مرګ په ډماما بندیږی نور په هیڅ نه بندیږی۔ (تالیاں) په هیڅ څیز نه بندیږی۔ چه کومه ناجائزه کیږی، کوم زیاتے د اپوزیشن سره کیږی، کوم انتقامی کارروائی د اپوزیشن سره کیږی، اپوزیشن سره نه، حکومتی ډلے کښې هم چه چا سره زیاتے کیږی نو هغوی د پاره هم آواز اوچتومه او د هغوی خبره هم کوم۔ زما خُله نه شی بندولے۔ (تالیاں) ما له خو ئے شل لکهه روپئی راکړے، چه ما له دوه سوه لکهه روپئی راکړی نو هم به خُله نه بندوم، ټولے خبرے به کوم۔ زه نه پوهیږم، زه نه پوهیږم چه پنځلس ورځے مخکښې، ما سوچ کوؤ چه دا پنځلس ورځے مخکښې ناساپه په ما دا مهربانی، دا باران د

روپو ولے اوشو؟ او په ما دا مهرباني د کوم خانے نه اوشوله؟ ما خو درخواست هم نه دے کړے. وایم چه کوم شرط ئے پکښې ایښے دے؟ چه چیف منسټر ته درخواست اوکړئ، ما خو درخواست نه دے کړے. ما له ئے ولے راکړے؟ ما له ئے رشوت راکړو، "الراشی وا لمرتشی کله هم فی النار" والا قصه ده. زه ئے د خان سره هسے دوزخی کړم. (قہقہے) زه ئے هسے دوزخی کړم، دے خو دے دوزخی (قہقہے/تالیاں) زه ئے خان سره دوزخی کړم چه ما هغه قبولے کړے. ما په څه قبولے کړے؟ چه زما بچی راغلل او ما ته ئے اووے چه بی بی، ریلیزز شوے دی او پکښې وخت ډیر زیات لږ دے، که تاسو اجازت کوئ چه مونږ ټینډر اوکړو. زما دا خیال وو چه چونکه په دے باندے، په کټ فنډ باندے بحث شوے وو په تیر Requisite session کښې نو دوئ دا محسوس کړے ده او دے ټولو ممبرانو له ئے دا شل شل لکهه روپئی ورکړے. خدائے شته، خدائے حاضر دے که زه په دے پوهه وے چه زما ممبرانو له ئے نه وے ورکړے نو ما به د دے ټینډر چرے هم نه وے کړے. دا به ما واپس یوسف ایوب خان له ورکړے وے چه چرته یو بهتر ځائے کښې ئے لګولے وے یا به ئے چیف منسټر له ورکړے وے. صوابدیدی هغه کوټه وه، صوابدیدی اختیاراتو کښې چه چا له، Un-elected چا له ئے ورکولے، هغوی له به ئے ورکړے وے. نظر کرم زما په ضلع ډیر زیات دے، هغه خبره به ورته کومه. د ټولو نه د آمدن یو بله ذریعه چه زه ورته وئیلے شم د دے صوبے، هغه ځنګلات دی. څومره ځنګلات چه په دے پاکستان کښې خدائے تعالیٰ زمونږ صوبے له ورکړے دی، په ټول پاکستان کښې نشته او که د دے ځنګلاتو دڅمل ئے او د دے روغنے او پروخنے او د دے د ترقئ او د ساتنے انتظام مونږ کړے وے نو ډیره ممکنه ده، ډیره ممکنه ده چه زمونږ یو ډیر لوئے د آمدن مد چه وو، هغه به د دے ځنګلات نه وو. ولے زه چه ورته ګورم، زه نه، دا ټوله صوبه چه ورته ګوری، د ځنګلاتو آفادیت صرف دومره دے چه ځنګلونه کټ کړه او خرڅ ئے کړه. ټمبر مافیا، کله ئے په دے لاره راوړه او کله ئے په دے لاره راوړه او زه دا خبره د دے هاؤس په دے فلور کوومه او ډیر په وثوق ئے کوم چه محکمه پکښې شریکه ده. که محکمه

په غلا کښې شریکه نه وی نو انفرادی طور څوک غلا کولے نه شی- د حکومت مال خوړل ډیر ګران کار دے- د حکومت دولت خرابول ډیر ګران کار دے- دا هله کیږی چه محکمه ورسره پخپله شریکه وی او ډیره ممکنه وی چه کوم سړے نے کوی، د هغه Percentage به کم وی او د محکمے Percentage به زیات وی- که وی، ناست به وی، دلته تپوس ترے نه اوکړئ په پښتي شا زما نه، درته حال به اووانی- ډیر خلق به وی خو زه یو خواست کوم حکومت ته د نوے ځنګلونو د لګولو پروګرام د جوړکړی- دا ډونرز چه راځی او په ټولو ځبرو کښې ستاسو سره کمک کوی، دا ډونرز چه راځی او په هر مد کښې تاسو له حسابونه درکوی، داسے خلق Encourage کړئ چه هغوی راشی او د ځنګلاتو په مد کښې تاسو سره کمک اوکړی- تاسو له ځنګلونه اولګوی او تاسو ته طریقے اوښائی چه هغه ځنګلونه تاسو Protect کړئ، هغه ځنګلونه تاسو لوئے کړئ، هغه ځنګلونه د قام په هغه خیر ښیګړه راولئ ځکه چه بوټے دومره شوی نه وی یعنی شپږ انچه تنه ئے نه وی، چا به ریبلے وی، ورلے به نے وی- که نوړځه نه وی نو کور له به ترے یو تیر خو جوړ کړی، یوه برګه به ترے جوړه کړی یا یوه ډاګه به ترے جوړه کړی-زما نه زیات د ځنګلاتو د حال نه ځان خبر دے، تپوس ترے اوکړئ، په دے دِ هغه پخپله رنړه واچوی- زه د هغوی شرافت ته چه ګورمه نو زما زړه غواړی چه زه هډو خبره اونکړم خو ځنے خبرے دی چه نشاندهی ئے اونکړم نو بیا به خلق وائی چه خبره ئے اوکړله او دا نے پکښې پریښوه- د مرکز د تعمیراتی پروګرام خبره خو ما تاسو ته اوکړله چه په هغے کښې هغوی کوم کار کړے دے؟ د میرے او د خپلے مور، هغه خبره مے درته خلاصه کړله- دغے ضمن کښې ډیره اوږده خبره کول نه غواړم خو چه مرکز مونږه له کوم تعمیراتی پروګرامونه راکوی، پکار دا دی چه د هغے ټوله ذمه داری هغوی پخپله واخلی او هغوی ئے سَر ته اورسوی راله- دا داسے منصوبے دی، نیشنل هائی وے ده، که انډس هائی وے ده او که موټروے ده نو دا د حکومت کار دے چه هغوی ئے اوکړی- دا په مونږه د څه خبرے احسان کوی چه موټروے له به دومره بلین، ملین درله درکړی؟ دا موټروے، دا

پشاور رجبلاټ وے خو ئے یو شپږ کاله په مونږه را اوتپله۔ هر کال دا راخی او احسان ئے مونږه په دے سر ایښے وی چه مونږه له ئے موټروے جوړه کړه او بیا ئے رانه هغه احسان کُوز کړی۔ سَر زمونږه لا سپک شوے نه دے، یو خلے ئے بیا دا اوکړه۔ زه به دخدانے نه سوال دا کوم، د حکومت نه خو نه شم کولے، د الله نه به دا سوال اوکړم چه خدائے دِ اوکړی چه دے خل له دا رقم ایښودے شوے وی چه په دے څه کار روان شی او څه پرے اوشی۔ حکومت ډیره لویه خبره کوی، وائی چه مونږه ټیکس نه دے لګولے او حقیقت دا دے چه په کومه طریقه باندے د ټیکسونو، د مالی سال د وسائلو د اضافے تجاویز چه راغلی دی، که د تیر کال هغه ما سره وے او د دے کال هغه هم ما سره وے نو ما به اندازه لګولے وه چه تیر کال کښ څه وو او دے کال کښ څه دی؟ خو عجیبه شان دلچسپه قیصه ده چه هر خانے کښ چه دی نو په هغے کښ اعداد و شمار نشته۔ دا کاغذ ئے مونږه له راکړے دے۔ دا، دا چه د چیف منسټر صاحب نه تقریباً هیر وو، په آخر کښ ئے اووئیل چه دا پانړه هم زما په تقریر کښ شامل حال کړئ او دا بیا مونږه شامله کړه۔ نو ما وئیل چه په دیکښ به څه شے وی چه چیف منسټر دا او نه وئیل او مونږه ته ئےاووئیل چه تاسو ئے وایئ؟ یعنی سَل صفحے بجټ ئے اوونیلو، ورپسے دا درے صفحے دی، پانړے هم نه دی، دا درے پانړے تاسو ګوړئ " *مختلف قسم کے تعمیراتی کاموں کے ٹھیکوں پر سٹیمپ ڈیوٹی میں اضافہ کیا جا رہا ہے، اس سے دو لاکھ کی اضافی آمدنی ہوگی* " دا نشته چه روستو څه وو او مخکښے څه دی؟ دا شے زیات شو او که دا شے کم شو؟ په بِل کښ ئے یقیناً ورکړے دے، بِل مے وئیلے دے خو په بِلِ څوک پوهیږی؟ زه پرے نه پوهیږم، زه پرے نه پوهیږم او زما په ملګرو کښ نه، ستاسو په ملګرو کښ هم شپیته اویه فیصده خلق د بلِ په افادیت او په بِل پوهیږی نه چه بِل څه دے؟ بل خو وائی چه هغه کوم خانے کښ دے، د هغے په خانے دا اولګوه او د دے په خانے دا اولګوه هغه کتاب ورسره نشته چه زه ورسره دا اوګورم چه په هغه کتاب کښ څه وو؟ اوس راته وائی چه پینځه سوه اولګوه نو آیا پروسکال سَل وے او سکال ئے پینځه سوه کړے او که پروسکال زر وے او سکال ئے پینځه سوه کړے؟

داسے کول مول، چه دا زه وایم چه محکمے مونږه سره ډیرے لوبے کړی دی دے خل له په بجټ کښ- هره خبره ئے داسے کول مول کړے ده او زمونږه د سترګو نه ئے، هغه پخوا به ورو لوبے کولے، د یو بل نه به پټیدل نو هغه یو به بل ته آواز کوو او ونیل به ستا سترګے "تی تیت" تی تیت، چه ما او نه وینے نو مونږه سره هم حکومت دا کار اوکړو- ونیل ئے چه ستاسو د ټولو سترګے تی تیت- تی تیت؛ چه تاسو پرے ټیکسونه او نه وینئ- زمونږه سترګے تی تیت، تی تیت شوے او مونږه ټیکسونه او نه لیدل- دا، دا هغه شے وو، وائی چه ټیکس فری بجټ دے- ټیکس فری بجټ دے او بل راغلے دے- زه خو ډیره مشکوره یم د اخبار "مشرق" چه زما راهنمائی ئے اوکړله کنی خدائے شته په بل نه پوهیدم- دروغ نه وایم، زه چه په کوم کار نه پوهیږمه، مشرق اخبار وائی "صوبہ سرحد کیلئے پینتیس ارب، اٹھتر کروڑ، تیرہ لاکھ سے زائد کے بجٹ کا اعلان، ترالیس کروڑ کے اضافی ٹیکس" دا ورسره خبر دے- وائی چه یو دوه جوارګر ناست وو په فلم کښ نو چه پیسے به ئے اوګټلے نو یو لکه د سرکار د محکمو په شانتے اوښیار وو او یو زمونږه په شانتے کم عقل وو نو چه تقسیم به ئے کوو نو هغه اوښیار به ورته اووے "یہ دس میرے اور یہ پانچ تیرے" هغه چل دے راسره- وائی ټیکس مے درته نه دے لګولے خو پینتالیس کروڑ کے اضافی ٹیکس، دا ټیکس په چا اولګیدو؟ دا په زمکه باندے، په خناورو باندے لګیدلے دے؟ دا په آسمان کښ په مارغانو لګیدلے دے او که دا په اوبو کښ په مهیانو اولګیدو؟ دا خو په دے صوبے اولګیدو کنه- خبرے د غټانو کوی، د غټانو به ورته زه اووایم- دوئ وائی چه ریکوری مو کړے ده- یوے خبرے پورے بله رایادیږی- وائی چه مونږه ریکوری اوکړله، زمونږه محاصل خکه زیات شو- تپوس ترے کوم چه د ورو خلقو علاوه چه لس زره، شل زره او پنځوس زره روپئ ئے اخستے دی، تاسو چرته غټ قرضداری ته لاس اچولے دے؟ څوک مو دننه کړے دے؟ ایمان تیر کړئ- هغه خلق چه بلینو ها پرے قرض دی، هغه خلق چه نادهندګان دی، د هغوی تپوس اوکړئ- دا د لسو زرو روپو به څه غل وی او د هغه شلو زرو روپو به څه غل وی- دا د یو خروار نه که یو موټے چا پورته کړو نو څه پرے- چه چا

خروار اوخوړو او هغه چا چه واره کاروان خوړلے دے، د هغه تپوس اوکړئ، د مُووار تپوس ولے کوئ؟ کاروان خوړلے چا دے او زاخئ په چا پسے؟ دغه هم یو زیاتے روان دے په دے صوبه کښې. خلق په جیلونو کښې پراته دی. طریقه ورسره نشته، لار ورله نه ورکوی، یو دغه ورله نه جوړوی. دا یوه بله خبره ده چه هغه نن قابل بحث ده خو چونکه دا د بجټ خبره ده ځکه په دے کښې د هغے خبرے ذکر کول نه غوارم. لهٰذا که دا ښوک اووائی چه په صوبه کښې ټیکس نه دے لګیدلے نو بالکل غلط دے. او ټیکس ته ضرورت هم څه دے؟ رشتیا خبره دا ده که عقل پکښې وے نو ټیکس به ئے نه لګولو. د بجټ نه ښو ورځے مخکښے د پټرولو او د ډیزلو قیمت ئے زیات کړو. چه زیات ئے کړو خو بس په هر څه ټیکس اولګیدو کنه. د ژوند هر یو شے، هره پایه چه ګرځی، هغه تاوانی ده. چه هغه تاوانی شوه نو قام تاوانی شو او که تاوانی نه شو؟ او بیا ئے راوستو راپسے سیلز ټیکس. که ښوک هوا تیره وی، هم پرے سیلزټیکس دے. که ښوک اوبه ښښکی، هم پرے سیلز ټیکس دے. که ډوډئ خوری، هم پرے سیلز ټیکس دے. که قمیص اخلی، هم پرے سیلز ټیکس دے او که څیره اخلی نو هم پرے سیلز ټیکس دے. نو چه دا دومره یو جامع ټیکس تاسو اولګوؤ نو د نورو ټیکسونو خو زما خیال دے چه ضرورت هم نه وو. دا هم یو اضافی بوجھ مو په قوم وروا چوؤ. زه یوه خبره دلته کول غوارم. د تیرو ورځو نه بلکه د حکومت، د مرکزی حکومت په حواله باندے دوه خبرے راغلے، په مرکزی بجټ کښې. یوه دا ده چه ضلع ټیکس او د چونګیانو ټیکس ئے ختم کړو او دویمه خبره دا ده چه سرکاری افسرانو له ئے تنخواګانے زیاتے کړے او د دے صوبے په حواله دا راغله چه هغه خلق چه د هغوی فکسډ ریټ تنخواګانے وے، پنځلس سوه روپئ، هغے کښې ئے اضافه اوکړه. د چونګیانو په حواله باندے زه یوه خبره ضرور کول غوارم. مونږه کوشش دا کوؤ چه مونږه د مرکز نه ځان راخلاص کړو، د صوبائی خودمختیارئ چغے وهو. مونږه د مرکز سره انښتی یو. په صحت کښې پروګرام نه شم کولے، محکمه ئے په مرکز کښې ده. په ایجوکیشن کښې څه نه شم کولے، محکمه ئے په مرکز کښې

دہ۔ په زراعت کښې څه نه شم کولے، محکمه ئے په مرکز کښې ده۔ داسې تولے محکمې چه راواخلے، مونږه کوشش دا کوؤ چه حکومت ته دا اووايو چه کومې محکمې ستا نه دی نو پکار دی چه هغه صوبو ته تفويض کړی چه صوبې خپله کارکردگی په احسن طريقه باندے کوی، چه د ده لږ لاس آزاد وی، مټ ئے آزاد وی۔ نو اوس راله راغلل د ډسټرکټ کونسل د سطح پورے او د ډسټرکټ کونسل هغه ټيکسونه ئے واخستل او هغه ئے هم مرکز ته حواله کړل۔ نتيجه ئے ښه ده او که نتيجه ئے بده ده؟ په دغې بحث نه کوم۔ بحث په دے کوم چه دا ملازمين، چه کوم د دے چونګيانو د لاندے نوکران وو، هلته په محکمو کښې، چه تنخواګانے به ئے د دے چونګيانو دے ټهيکيدارانو ورکولے، هغې ملازمينو سره به څه کوی؟ اته زرو نه زيات کسان جوړيږی، د اته زرو نه کافی زيات۔ دے اته زرو کسانو سره به څه چل کوی؟ دويمه بله عجيبه خبره ده۔ عجيبه خبره دا ده چه دلته په مرکز کښې خو په مونږه دغه اولګی، ترقياتی بجټ ختم شو، د مرکز نه راغلے بجټ ختم شو، تشې صوابديدی کوټے دی چه يو خانے بل خائے د پيکجونو اعلان کيږی۔ دا يو شے وو، دا د چونګيانو پيسے چه په ډسټرکټ کونسلو کښې پرتے وی، چه ډسټرکټ کونسل د عام سړی د مشکلاتو هغه فوری ازاله ئے کولے شوه نو د دے د پاره به کوم يو ميکنزم وی چه سبا له سټريټ لائټس لګيدلے وی، د هغې د بلب پيسے به څوک ورکوی؟ نالئ به ماته وی، د هغې پيسے به څوک ورکوی؟ فرش بندی به اوچته شوی وی، د هغې پيسے به څوک ورکوی؟ ډسټرکټ کونسل کښې ورے زګی خبرے دی، د هغې دا طريقه کار به څه وی؟ په دے خبره نه پوهيږو۔ زه دے ته په صوبائی خود مختيارئ کښې مداخلت وايم، که څوک ورته وائی او که ورته نه وائی۔ که دا ښه وو او که دا بد وو، دا زمونږه وو۔ چه دومره په مونږه مهربانه دی چه مونږه له زياتے پيسے راکوی، مونږه له دِ هغه خپلے پيسے راکړی۔ خيرات دِ نه راکوی، هغه خپل Net profit د راله راکړی۔ هغه خپل محاصلات د راکړی۔ د قابل تقسيم پول کومه حصه چه ده، هغه دِ راله راکړی۔ دا به څه وی، ډسټرکټ کونسل به څه وی او د ډسټرکټ کونسل پيسے به څه وی

چه دے به دا ما نه واخلی؟ دا طریقه نه ده ښه۔ دا مار چه زمونږه په سینه تیر شو، دا ښه نه دے۔ چیچلی نے مونږه نه یو، او به مو نه چیچی خو د دے طریقے، دا دِ راته اووائی، زه د سرکاری افسرانو د تنخواګانو په لړ کښی یوه خبره ضروری ګنړم۔ ډیره خوشحاله شوم چه ډیر عمر پس چرته د هغے خلقو، هغه فکسډ تنخواګانے چه وے، په هغے کښی اضافه اوشوه یعنی د ژوند هرے محکمے ته چه اوګورئ، چه هغه روانه ده۔ په هغے کښی زراعت دے، که په هغے کښی تجارت دے او که په هغے کښی صنعت دے، صنعت خو ټپ ناست دے۔ خبره به درته کوم، هغے کښی دغه بدل شوے دے۔ هغه سړے چه هغه غنم پروړ، جالب صاحب د خدائے اوبخښی، هغه د خلقو رایاد شی چه په یوه زمانه کښی نے وئیل چه "بیس روپے من آٹا، اس پر بھی ہے سناٹا" کله خو داسے وه چه په شل روپئ من اوړو باندے هم خلقو ته خلقو طعنے کولے چه تاسو چپ یئ، دا ظلم مو برداشت کړو۔ نن په درے سوه، درے نیم سوه روپئ او څلور سوه روپئ من غنم دی خو دا غنم چه زمیندار څرخوی نو څه نه څه پرے هغه ته هم اضافه اوشوله، هغه شلو پنځویشت روپو نه، که د چا تجارت دے، په تجارت کښی پیسه زیاته شوه، راغله۔ دا سرکاری افسران چه وو، دا خو فکسډ تنخواه دار وو۔ یو تپوس کوومه د حکومت نه چه هغه تاریخ راواخلی چه کله نه د دے سرکاری افسرانو تنخواه ګانے فکس شوی دی او د هغے وخت نه تر دے وخت پورے Inflation راته اوښایئ۔ نو زه دا وایمه چه دا اوس نے هم دوئ له دا چه کوم 25 % زیات کړی دی، دا ورسره نے زیاتے کړے دے۔ پکار دی چه دا 50% نه هم زیاتے شوے وے۔ حالات، واقعات، مجبوریتونه به وی۔ دویمه خبره په دے لړ کښی دا کوم چه دا خو مرکز زیاتے کړے دے، آیا دا Liabilities به هم په صوبو وراچوی؟ لکه د تیر خله چه هغه دوه سوه روپئ نے زیاتے کړے او بیا به مرکز صوبے ته خط لیکو او صوبے به مرکز ته خط لیکو۔ مرکز به وئیل چه دا ذمه واری د صوبے ده چه دا دوه سوه روپئ د ورکړی او صوبے به وئیل چه دا ذمه واری د مرکز ده نو په دیکښی پیسے خو نے ورله ایښی دی، ما لیدلی دی په بجټ کښی خو دا خواست به ورته کوم

چه دا چونکه هغوی زیاتے کړی دی، دا د د هغوی نه واخلئ خکه چه دا په دے صوبه کښ ملازمین هم د مرکز ملازمین دی، د حکومت پاکستان ملازمین دی۔ د هغوی د سروسز د لاندے دی او کومے پیسے نے چه د پنځلس سوو نه اتلس سوه کړی دی، حقیقتاً خبره دا ده چه په موجوده وخت کښ پنځلس سوه روپئ، مطلب پنځوس روپئ ورځ، پنځوس روپئ راواخلئ او یو سړی له ورکړئ نو زما خیال دے نو چه د یو وخت ډوډئ به پرے سمه او نه خوړے شی، چه څه ته ډوډئ ونیلی شی۔ ژوند ون به پرے څنګه کوی، بچی به پرے څنګه پالی، دارو دُرمل، هسپتال، سکول او د ژوند نور ضروریات؟ نو زه وایم چه اتلس سوه روپئ خو ورله نے ډیر ښه اوکړل خو ور نے کړئ ورله په وخت۔ یوه خبره زما نه هیره شوه په دے مد کښ چه ما له هغه تسلسل یوسف ایوب صاحب یو حده پورے خراب کړو۔ د زراعت په حواله باندے به زه یوه خبره کول غواړم۔ تاسو که دے صوبے ته اوګورئ، د صوبے اویه فیصد یا پینځه اویاء فیصد آمدن چه دے، د زراعت نه دے۔ خلق زراعت پیشه دی او دا یو داسے مد دے چه په دیکښ که مونږه ترقی اوکړله، په دیکښ که مونږه مخکښے لاړلو، په دیکښ که مونږه جدت راپیدا کړو، خوحالات نن څه دی؟ دفترونه شته، زه به وزیر صاحب ته اووایمه چه دے د چهاپه اووهی۔ وزیر صاحب چه دے، ښه Active دے، د زراعت والا، دے د چهاپه اووهی، دے د لاړ شی خو داسے ناګهانی چهاپه د اووهی او دے د د زراعت په دفتر کښ اوګوری چه آیا هلته څوک شته په دفترکښ او که نه؟ چرته فیلډ اسسټنټ څوک په ډیوټئ شته او که نه؟ د دوئ کارونه خو دا وی چه په کلو کښ ګرځی، په پټو ګرځی، مرضونه ګوری۔ نن سبا یو مهربانی په غریبو خلقو اوشوه، چه وړے وړے ټوټے نیسی، ټماټر او ختکی پرے کړی، د ګرمئ د موسم د وجے نن ختکی تباه، نن ټماټر تباه، هغه ټماټر چه مونږه نے په ژمی کښ په څلویښت روپئ کلو اخلو، هغه نن په دیرش روپئ کریټ خرڅیږی، په پنځویشت روپئ کریټ خرڅیږی۔ محکمے سره داسے څه نشته چه راشی او اوګوری، په هغے باندے جَل لګیدلے دے، چه ورشئ داروګان نشته۔ که داروګان وی نو جعلی دی۔ تخم دے، تخم نشته۔

چه تخم درکړی، فصل دِ اوشی، هغه خراب- نو دا یو Request کو م چه که دا محکمه مونږه فعاله کړه، دا کوم حساب مو ورته اینبودے دے، دا حساب ډیر کم دے- زما دا خیال دے چه دا د دے صوبے د پاره، ثناء اللّٰه خان سَر رقوی، زه ئے ډیره مشکوره یم ځکه چه هغه زمیندار سړے دے، په دے مشکل باندے پوهیږی چه هغه هم په دیکښ کُمک اوکړی حکومت سره چه ورته دا مشکلات د زمیندارو اوښائی چه د زمیندار څه مشکلات دی؟ زمیندار پیداوار کوی، خرڅوی ئے، د هغے فائده زمیندار ته نه رسی، فائده ئے Middle man ته رسی- یوه طریقه پکار دا ده چه زمیندار له، د زمیندار د پروډکشن د پاره Straightaway مارکیټ ورکړے شی، چه دا Middle man د مینځ نه اوځی او هغه کومه فائده چه حکومت ورکوی یا کومه فائده د قام د طرف نه راځی یا څوک چه هغه Commodity استعمالوی، د هغے خلقو نه راځی، هغه فائده چه ده، هغه زمیندار له راورسی- په دے طریقه باندے به زمیندار Encourage شی- نن زمیندار Encourage نه دے، غنم نه کَری- ولے نه کَری؟ ځکه نه کَری چه د غنمو قیمت زمیندار له هغه پیسے نه کوی چه کوم ورته Cash crops کوی چه کومے ورله تمباکو، چقندراو یا ګنے کوی- که حکومت غواړی چه مونږه د د غلَے د دے خواست نه خلاص شو نو دوه کارونه به کوی- یو د د ډیرو زمکے آبادے کړی، په هره طریقه چه ئے کوی- د ډیرو زمکے، په لکھونو ایکړه هسے پرتے دی- یو ترېکتر غواړی، یو تخم غواړی او یو اوبه غواړی، دا د آبادے کړی- خدائے شته دے، راشئ، زه درته وایم چه نه صرف پاکستان بلکه نژدے همسایه ملکونو له او امریکے له به غنم هم ورکړی او دا کچکول به مات کړو او په رشتیا معنو کښ به ئے مات کړو (تالیاں) د زراعت په مد کښ به زه غوارم چه حکومت ډیره توجه اوکړی، ډیره توجه اوکړی په دے مد کښ- که د دےهډ پاره ټاسک فورس جوړوی او که د دے د پاره کمیټی جوړوی، د دے د پاره هر څه چه کوی خو دا یو داسے مد دے چه د دے نه حکومت ته ډیر ریلیف ملاویدے شی- لهذا دا زما Suggestion دے چه په دے مد کښ حکومت کوشش اوکړی چه نوی تخمونه Introduce کړی، د دارو انتظام په وخت وی، فیلډ اسسټنټس وی

او چه هغوی گرځی۔ ډیرے اوږدے خبرے دی په دے لړ کښ چه زما خپلے ذاتی تجربے دی۔ آخری خبره ده۔ هغه بله ورځ اخبار والا په ما پسے راغلل، چه کله بجټ Announce شو، ما ته ئے اووئیل چه بی بی، چیف منسټرصاحب چارسدے له پیسے Announce کړے، ته په دے خفه شوے اوکه خوشحاله؟ ما ورته اووئیل چه زه ډیره خوشحاله شوم۔ زه ډیره خوشحاله ځکه یم چه په چارسده کښ خو زه نمائنده یم کنه۔ زه دا په دعویٰ سره وایم چه د چارسدے دا حلقے چه دی نو دا د هغه ځا دی، چه د ځا دی، ځا نه یادوم، پارټئ یادوم، که حکومت وقت دا کوشش کوی چه د غیر نمائنده خلقو په لاسونو باندے، د صوابدیدی اختیاراتو په وجه باندے، په هغه ضلع کښ څه کار کول غواړی نو زه خو پرے نه خفه کیږم۔ زه خو پرے ډیره خوشحاله یم ځکه چه زما د حلقے، په چارسده کښ زما په حلقه باندے ډیر زیات نظرعنایت دے، ډیر زیات نظرعنایت دے۔ زه ئے ډیره زیاته مشکوره یم خو یو تپوس کوم، دلته یو تپوس کوم۔ دے اسمبلئ یو DDAC Act پاس کړےؤو، آیا د چیف منسټر د صوابدیدی اختیاراتو دا پیسے چه کوم دی نو په دے باندے هغه DDAC Act لاګو کیږی او که نه؟ او که په دے باندے هغه DDAC Act لاګو کیږی نوآیا دا کومے منصوبے چه دوئ ورکوی نو دا ئے د DDAC نه پاس کړے دی او که پاس کړی ئے نه دی؟ زه د خپلے حلقے تپوس نه کوم۔ دا د نه وائی چه زما حلقه، خو زما سره ئے ډیر هم یاد کړے دے۔ په ډیر کښ هم شاید چه د چیف منسټرصاحب څوک دومره منظور نظر وی لکه زه چه ئے یم، نو په هغے کښ به ئے هم کړی وی، په نورو ځایونو کښ به ئے هم کړی وی نو زه نه پوهیږم چه د دے به څه طریقه کار وی؟ آیا دا ممبران به باتی پاس کیږی یا آیا د دے ممبرانو نه به تپوس نه کیږی د دے صوابدیدی کوټے؟ آیا دا به په دے طریقه باندے لګی لکه چه دا څنګه اولیکیدلے زما په حلقه کښ؟ د دے تپوس زه خواه مخواه کول غواړم چه ما له د دے قانونی حیثیت راکړی۔ زه ئے چیلنج کوم۔ زه د نورو ضلعو او د نورو ممبرانو د پاره خبره کوم۔ سپیکر صاحب! رشتیا خبره دا ده چه دا کتاب راواخلئ او ورپسے دا کتاب راواخلئ، پروسکنے او د سکلنے، خلق ورته

انیس او بیس فرق وائی، زه ورته 0.0001% فرق هم نه وایم۔ ما سوا د دے نه چه هغه څنګه ما په شروع کښ اوونیل چه د هغه Inflation په حساب باندے دوئ کومے پیسے چه زیاتے کړے دی، هغه اعداد و شمار نے ورکړے دی چه دومره فیصد مو زیات کړو او دومره فیصد مو زیات کړو، زه دا خبره کوم چه زما په نظر کښ دا بجټ مکمل د خسارے بجټ دے او پکار دی حکومت له چه د دانشمندئ، حوشمندئ او د عقلمندئ نه کار واخلی او دا اووائی لکه د بلوچستان چه دا بجټ د خسارے بجټ دے۔ که دا نے او نه وے نو مرکز به بیا هم د دوئ سره دغه لوبه کوی۔ هم دغسے به ورسره کوی چه په لسو بلینو کښ به ورته شپږ بلینه وائی او په شپږ بلینه کښ به ورله درے بلینه هم نه ورکوی۔ دا ورته وایم او د دے نشاندهی ورته کوم۔ هغه جواب به راکوی چه تیر کال نے ورله څومره ورکړے دی؟ نو په هغه حساب د سوچ اوکړی چه هغه هومره به ورکوؤ۔ یوه خبره ورته کوم چه د دے صوبے د فلاح، ترقئ، بهبود او د دے صوبے د پرمختګ د پاره کوم قدم چه پورته کوی، اپوزیشن بغیر د څه وجے او د هچ نه ستاسو ملګرے دے خو خدائے ته اوګورئ په خان کښ زره پیدا کړئ، دا ایمان مو لږ تازه کړئ، لږه پښتو پیدا کړئ، لږ په دغره ورشئ چه مونږ درسره اوجنګیږو۔ جنګ به مونږه کوؤ، تاسو بیا روستو پاتے شئ۔ مونږه ورمخکښ کړئ، مونږه به جنګیږو۔ آواز تاسو اوکړئ خکه چه زمونږه آواز څوک نه آوری، ستاسو آواز آوری۔ دا چیف منسټر د خدائے په نامه شته دے، پکارخو دا وو چه نن کم از کم ناست وے۔ آداب او اخلاق د اسمبلئ دا دی چه اپوزیشن لیډر تقریر کوی نو لیډر آف دی هاؤس پکار ده چه ناست وی۔ نن لیډر آف دی هاؤس، چه هغه وزیر خزانه هم دے، دوه ذمه وارئ دی د هغه سره او هغه نن نشته دے۔ زه ورته نن دا وایم چه خدائے ته اوګوره او قرآن ته اوګوره چه د دے صوبے د مفاداتو جنګ شروع کړه چه مونږه درسره حصه واخلو چه خلق پوهه شی چه مونږه د صوبے د مفاداتو جنګ کوؤ۔ (تالیاں) او که شروع د نه کړو، که شروع د نه کړو، هم دغسے په بُوسو کښ اوبه بیانے او هم دغسے د یو کال بجټ په بل وراچوے او د بل هغه په بل بجټ اچوے۔ سبا له تاریخ

گواه دے چه د هغے بتوله ذمه واری به هم په تاسو وی۔ دا تاسو چه ورسره ناست خلق یئ، تاسو به هم یئ خکه چه چیف منسټر یوازے هیڅ هم نه شی کولے۔ نو نه پوهیږم که تاسو نه یئ، هغه خبر د اخبار، زه ورته رشتیا نه وایم خو که رشتیا وی چه ستاسو اختیارات نے هم ایډوائزر له ورکړی دی، که هغه کار ئے نه وی کړے نو تاسو بااختیاره وزیران یئ، تاسو یو کیبنټ یئ او تاسو یو وجود لرئ۔ د هغه نه به د بعضے خلقو یا په بعضے وجه باندے یوه لاره خطا شوی وی نو پکار دی چه لار ورته ټهیک ښایئ او ورته وایئ چه د صوبے د پاره دا لار ده، په دے لار روان شه۔ بیا اوګورئ چه دا اپوزیشن تاسو سره څومره کمک کوی، څومره هم خیالی کوی او څومره امداد درسره کوی۔ سپیکر صاحب! ډیره مننه، ستاسو او د هاؤس، د حکومت او د اپوزیشن، د ټولو بنچونو ډیره مشکوره یم چه زما دا ګډے وډے خبرے، دا الغاؤ تلغاؤ خبرے نے ډیرے په تسلئ، ډیرے په آرام واوریدے۔ زه به دا خواست کوم د حکومت نه چه کومے نکتے ما راوچتے کړی دی، صرف زما د پوهے د پاره ما په هغے باندے پوهه کړی۔ ډیره مننه، ډیره شکریه۔

(تالیاں)

جناب قائمقام سپیکر: بہت بہت شکریہ۔ اب میں جناب ہمایون سیف اللہ خان صاحب سے استدعا کروں گا کہ وہ بحث میں حصہ لیں۔ لسٹ میں آپ کا نام سب سے ٹاپ پر ہے، ٹریژری بنچز کی جانب سے جو لسٹ آئی ہے۔ جب تک آپ تیاری کریں تو میں اورنگزیب خان سے کہوں گا کہ وہ ایک شعر ارشاد فرما دیں۔

ارباب سیف الرحمان: که اورنګزیب خان نے نه وائی نو زه به نے اووایم۔ (قہقہے)

جناب قائمقام سپیکر: بالکل۔ جناب ارباب صاحب۔ (تالیاں)

جناب ہمایوں سیف اللہ خان: جناب! --------

جناب قائمقام سپیکر: جناب! ان کے شعر کے بعد پھر آپ کا کلام سنیں گے۔

ارباب سیف الرحمان: که باچا خان په وطن نه وے
پښتانه به غلامان د اغیار وونه
وطن په سرو جامو آزاد شو

سرے جامے دعجانب گھر کبن زورندیکرینه
دانگریز برییسی بتول دوزخ ته لاړل-
سرخ پوشان به دجنت سیلونه کرینه (تالیاں)

جناب قائمقام سپیکر (وزیر اطلاعات)، عبدالسجان خان! آپ اپنی سیٹ سے بات کر سکتے ہیں۔

وزیر اطلاعات، شکریه- سر!
ته جولنی گلونه غواړے پښتنو له
ما راوړے سُرو گلونو له څادر دے (تالیاں)

ارباب سیف الرحمان، جناب سپیکر! ما چه دا اشعار وئیل نو It was to make straight the history, because the history has been distorted and mis -stated.

جناب قائمقام سپیکر، جناب محترم صاحبزادہ پیر صابر شاہ صاحب! آپ نے بھی شعر کی زبان میں کچھ کہنا ہے؟

سید محمد صابر شاہ، جناب سپیکر! آپ کے ہوتے ہوئے میں یہ گستاخی نہیں کر سکتا۔ (قہقہے)

جناب قائمقام سپیکر، ہم بڑے خوش قسمت ہیں مجھے تو پہلے دن ہی کہہ دینا چاہیے تھا کہ ہمارے مذہبی امور کے جو وزیر ہیں' جناب پیر محمد خان صاحب' بنکاک سے واپس تشریف لے آئے ہیں۔ (قہقہے) جناب ہمایون سیف اللہ خان صاحب۔

حاجی عبدالرحمان خان، جناب سپیکر! تا له پرے ولے غصه درځی' چه ته نه وے تلے، که څنگه چل دے؟

جناب محمد اورنگزیب خان، ہم آپ کو بہت Miss کر رہے ہیں۔ شعر تو بہت یاد ہیں مجھے' خدا کا فضل ہے لیکن آپ کے بارے میں ایک شعر عرض ہے۔

جناب قائمقام سپیکر، ارشاد۔

جناب محمد اورنگزیب خان، اس ہاؤس (اس بزم) میں
آپ کی بزم میں سبھی کچھ ہے مگر میر نہیں
ہم کو وہ خانہ خراب آج بہت یاد آیا (قہقہے)

جناب قائمقام سپیکر، تو میں یہ کہوں کہ میر --- (قہقہے) جناب پیر صابر شاہ صاحب۔

سید محمد صابر شاہ، جناب سپیکر! انہوں نے بڑی خوبصورت بات کی ہے اور آپ کو مخاطب کر کے انہوں نے بات کی ہے تو میں اتنی گزارش کروں گا کہ۔

میر بھی کیا سادہ ہیں بیمار ہوئے جس کے سبب
اسی عطار کے لونڈے سے دوا لیتے ہیں (قہقہے)

جناب قائمقام سپیکر، اب میرے خیال میں ہمایون صاحب آپ بالکل تیار ہو چکے ہوں گے۔ جناب ہمایون سیف اللہ صاحب بحث میں حصہ لیں گے۔

سید محمد صابر شاہ، سر! انہوں نے کتنا وقت لیا ہے؟ (قہقہے)

جناب ہمایون سیف اللہ خان، جناب سپیکر صاحب! آپ کا بہت شکریہ کہ آپ نے مجھے موقع دیا۔ جناب سپیکر صاحب! اس سے پہلے کہ میں بجٹ پر کچھ بولوں، میں آپ کی توجہ آئین کے آرٹیکل 119 کی طرف مبذول کرانا چاہوں گا جس میں کہا گیا ہے کہ The Custody of the Provincial Consolidated Fund and Public Accounts should be regulated by an Act of the Provincial Assembly. جناب ! ہمارے آئین کو چھبیس سال ہو گئے ہیں اور آج تک کسی حکومت نے بھی یہ زحمت محسوس نہیں کی کہ وہ ایک ایکٹ لائیں۔ جناب سپیکر صاحب! ہم ایڈ ہاک ازم پر چل رہے ہیں جو بیوروکریسی کے بنائے ہوئے رولز اور ریگولیشنز ہیں۔ چاہئے تو یہ کہ جو پیسہ اس حکومت کے پاس آتا ہے، It is a trust, اور گورنمنٹ کو چاہئے کہ وہ اسمبلی میں اس کے لئے وہ ایکٹ پاس کرے تو ان کی Accountability ہو گی مگر آج تک یہ نہ ہو سکا۔ جتنی میری معلومات ہیں، Even جو ہمارے Budget Manuals ہیں، وہ بھی 1940 کے بنے ہوئے ہیں اور جناب سپیکر صاحب، جن کی آج کاپیاں بھی نہیں مل رہی ہیں۔ تو میری حکومت سے یہ درخواست ہو گی کہ اس سال تو نہ ہو سکا، Next year جب یہ بجٹ پیش کریں تو پہلے ایکٹ لائیں۔ ایکٹ بنائیں تو ہسٹری میں ان کا نام ہو گا کہ وہ پہلے چیف منسٹر ہیں کیونکہ یہ ہم نہیں لا سکتے As private Members، اسمبلی کے ممبرز اور نہ اپوزیشن لا سکتی ہے، یہ صرف حکومت وقت لائے گی۔ جناب! وزیر اعلیٰ صاحب نے اس دن بل پیش کیا، اس میں ایگریکلچر انکم ٹیکس کے بارے میں کچھ کہنا چاہوں گا۔ جناب! سپیکر صاحب، میں آپ کے توسط سے سی۔ ایم سے پوچھنا چاہتا ہوں 'Irrigated Land'

کہ 'Irrigated Land' کس طرح ہوتی ہے؟ اسے پانی کہاں سے ملتا ہے اور کیسے ملتا ہے؟
جناب! پانی اس کو نہروں سے ملتا ہے۔ نہریں دوقسم کی ہوتی ہیں سر۔ ایک وہ نہر جسے
Perennial کہتے ہیں جس میں سارا سال پانی بہتا ہے اور ایک وہ نہر جس میں مہینہ تو کجا'
کچھ دن پانی بہتا ہے تو میری ان سے درخواست ہوگی کہ وہ Define کریں 'Irrigated
Land' کو ' Those lands which are fed by perennial canals and those
lands which are unperennial canals. جناب! دوسری میری یہ درخواست ہوگی
کہ رودکوہی کی جو زمینیں ہیں' جناب' جب بارشیں زیادہ ہو جائیں تو بھی فصلیں نہیں
ہوتیں اور اگر کم ہو جائیں تو بھی نہیں ہوتیں۔ پہاڑی نالوں سے پانی آتا ہے اور لوگوں
نے خود بند بنائے ہوئے ہوتے ہیں جناب سپیکر صاحب' اور اس میں اگر بارش ٹائم پر نہ
ہو تو یہ یک فصلی زمینیں ہوتی ہیں' انہیں بارانی زمینوں کی طرح لیا جائے اور انہیں نہری
زمین کی کیٹگری سے نکالا جائے۔ دوسری بات سر میں یہ کہنا چاہتا ہوں کہ ایگریکلچر انکم
ٹیکس جو لگایا ہے تو یہ بھی آبیانہ کی طرح کریں اور ہرفصل پر دیا جائے جس طرح کہ
ربیع اور خریف پر ہوتا ہے' ڈالباشیں بنتی ہیں اس طرح ایگریکلچر انکم ٹیکس کو بھی دو
حصوں میں کیا جائے۔ جناب سپیکر! میں آپ کی توجہ Water sector کی طرف مبذول
کرانا چاہوں گا' فیڈرل واٹر سیکٹر' جس میں اس سال کوئی نئی سکیم نہیں رکھی گئی ہے اور
میری حکومت سے درخواست ہے' اگر وہ میری بات سن رہے ہوں' تو بنوں سکارپ۔II
بڑی ضروری سکیم ہے' اس بار Reflect نہیں ہوئی تو وہ بہت ضروری ہے' اسے لے
لیں۔ جناب سپیکر صاحب! جب پانی کی بات آتی ہے' میں نے پہلے بھی یہاں ذکر کیا
اور میں پھر کہتا ہوں جی کہ پاکستان میں راوی' بیاس اور ستلج کے پانی کے
Sovereign rights ہندوستان پر بیچ دیئے ہیں' ہندوستان کو ہم نے وہ دے دیئے۔ اس
کے بدلے ہمیں ورلڈ بنک نے آج سے چالیس' پچاس سال پہلے تقریباً One billion
Dollars جس میں آپ کے دو ڈیم منگلا اور تربیلا ڈیم بنے' آٹھ بیراج بنے' لنک کینالز
بنے اور جناب سپیکر صاحب' اس کا سارا فائدہ پنجاب اور سندھ کو ہوا' وہ ہمارے بھائی ہیں'
اچھا ہے۔ اس وقت انہوں نے ہمیں یہ کہا تھا کہ آپ کو گومل زام' کرم تنگی ڈیم اور
ملاکنڈ میں ایک ڈیم ہے' میں اس کا نام بھول گیا ہوں جی' کہ وہاں پر آپ کو دیں گے'
آج تک کچھ نہ ہو سکا۔ میں اپنے وزیر اعلیٰ صاحب کا مشکور ہوں کہ انہوں نے اس بار گومل
زام اور کرم تنگی ڈیم کو اپنے صوبائی بجٹ میں شامل کیا ہے۔ ہمارے چار Resources

ہیں جناب۔ ان چھوٹے Resources میں چالیس، پچاس کروڑ کا نسخہ ہے جناب۔ اتنا Bold Step انہوں نے لیا ہے تو میں ان کا بڑا مشکور ہوں۔ (تالیاں) جناب! میں واپڈا کی پاور سائڈ پر آؤں گا، ہائیڈل کی طرف آؤں گا۔ جناب سپیکر صاحب! اس بار انہوں نے چالیس لاکھ روپے رکھے ہیں، بھاشا ڈیم کیلئے 'A Dam on mighty Indus, اس کی Investigation کیلئے چالیس لاکھ روپے؟ جناب! یہ چالیس لاکھ کی بجائے چالیس کروڑ روپے ہونے چاہئیں تھے تب کچھ کام ہوتا۔ چالیس لاکھ روپے سے تو چالیس سال میں بھی کام نہیں ہوگا، سو سالوں میں بھی پورا نہیں ہوگا۔ آج سب سے بڑی بات مسٹر سپیکر سر، یہ ہے کہ بھاشا ڈیم کے ساتھ لکھا گیا ہے 'NWFP/ Northern Areas' جس کی مجھے بڑی سخت خفگی ہوئی جب میں نے وہ لکھا ہوا دیکھا اور میں یہ سمجھتا ہوں کہ بھاشا یا تو صوبہ سرحد میں یا ناردرن ایریاز میں ہے اور میری جتنی معلومات ہیں، Bhasha Dam is in NWFP اور Oblique لکھنا یہ بڑا غلط کام ہے اور حکومت اس چیز کا نوٹس لے اور اگر وہ پتہ کرنا چاہتے ہیں تو میں بتا دیتا ہوں، Page No. 107 (a) پر آیا ہوا ہے، 'NWFP/ Northern Areas' یہ لکھا گیا ہے جی اور یہ فیڈرل بجٹ میں ہے۔ جناب سپیکر صاحب! واپڈا کی ٹرانسمشن کا پروگرام، اس وقت آپ کے صوبے میں 220 KV کا ایک سب سٹیشن بن رہا ہے جس کی پچھلے دنوں چیئرمین واپڈا نے Briefing بھی وزیر اعلیٰ صاحب کو دی تھی۔ مسٹر سپیکر! سب سٹیشن تو بن رہا ہے مگر ٹرانسمشن لائن جو داؤدخیل سے ڈومیل آنی ہے، وہ Reflect نہیں ہوئی۔ اس بار اے ڈی پی میں ہے ہی نہیں۔ ہمارے بھائی ہیں، Third Transmission Line from Lahore, Multan, Jamshoro تو ہے، Second Transmission Line from Lahore, Jamshoro تو ہے مگر ہمارے صوبے کی جو ایک ہی لائن ہے، جہاں پر اس وقت کام ہو رہا ہے، اس کا ذکر خیر نہیں ہے جی۔ سپیکر سر! میں حیران ہوں جب یہ سب سٹیشن آیا، اس کے Equipments آنے تو دو سال تک کراچی کے ایئر پورٹ پر یہ سامان پڑا رہا ہے جی کیونکہ واپڈا کے پاس پیسے نہیں تھے کہ وہ کسٹم ڈیوٹی بھرتے۔ مجھے اعتراض نہ ہوتا سپیکر سر، اگر پنجاب، سندھ یا بلوچستان کا Equipment بھی اس طرح وہاں دو دو سال پڑا رہتا۔ مجھے صرف اعتراض یہ ہے کہ صوبہ سرحد کے جو Equipments تھے، صرف ان کیلئے ان کے پاس پیسے نہیں تھے ----

<u>جناب قائمقام سپیکر</u>: یہ آنریبل ممبر جو تقریر کر رہے ہیں تو ٹریژی بنچز کی جانب سے

ان کے نوٹس کون لے رہا ہے؟

جناب ہمایون سیف اللہ خان، جناب! اس بار ایک اچھی بات ہوئی ہے' ان کی ٹرانسمشن کے لحاظ سے میں بولوں گا کہ Fifth SEG Programme جو انہوں نے اس بار Approve کیا ہے' Fifth SEG Programme جو کہ Japanese Loan سے ہوتا ہے' وہ Approve ہو گیا ہے اور جو Priorities ہمارے صوبے سے گئی تھیں' میری یہ خواہش ہو گی کہ ان Priorities پر جلد سے جلد کام شروع ہو جائے۔ میں نے اس بار این ایچ اے کا پروگرام دیکھا ہے' ہمارے کوتل ٹنل کیلئے انہوں نے کافی پیسے رکھے ہیں' Last year بھی رکھے تھے' اس سے پہلے سال بھی رکھے تھے جی' میری ان سے امید ہے کیونکہ اس بار تو جاپانی کنٹریکٹر سے ان کا کنٹریکٹ بھی ہو گیا ہے' 1.4 Billion ruppees ہیں۔ میری یہ خواہش ہو گی کہ بجائے چار سال کے اگر اس کام کو تین سال کر دیا جائے اور اس کنٹریکٹر کو بونس دیا جائے کہ وہ یہ کام تین سال میں ختم کرے۔ ساتھ ساتھ میں یہ اجازت چاہوں گا جی کہ انڈس ہائی وے پر ڈی آئی خان گھمبیلا جو کہ صوبہ سرحد کا آخری Portion رہ گیا ہے انڈس ہائی وے پر' اس کا ذکر نہیں ہے جی تو اس سال اگر ذکر نہیں ہے تو Next year اگر آ بھی جائے تو ایک سال اس کے اوپر لگتا ہے تو کام دو تین سال اور Delay ہو جائے گا۔ میری خواہش ہو گی' میری ان سے Request ہے کہ اس پر Specially جس فورم سے بھی انہوں نے بات کرنی ہو' وہ کریں اور اس کیلئے کچھ نہ کچھ فنڈ اس بار مہیا کریں تاکہ اس پر کام شروع ہو سکے۔ ڈی آئی خان گھمبیلا نیشنل ہائی وے' It is a dual carriage way, Sir. آج میں اخبار دیکھ رہا تھا تو سپیکر صاحب' چوہدری نثار علی صاحب کا NWFP کیلئے سو کروڑ روپے کا پروگرام ہے' جی One billion کا تو میں حکومت سے درخواست کروں گا کہ وہ اپنا سو کروڑ روپے کہاں لگا رہے ہیں' کدھر لگا رہے ہیں؟ ذرا اس کی تشریح کریں' ہمیں بتائیں۔ آج اگر ان کے پاس اخباری بیان نہیں ہے تو میرے پاس ہے' جو نوٹ کر رہے ہیں' میں ان کو وہ اخباری بیان دینے کیلئے تیار ہوں جی۔ جناب سپیکر صاحب! اب میں آتا ہوں نٹ پرافٹ کی طرف جس کے بغیر ہمارا صوبہ نہ تو آگے چل سکتا ہے اور نہ کوئی کام ہو سکتا ہے۔ سر! 1991 میں Under CCI ہر ایک کو معلوم ہے جی' اس پر وہاں ایک کمیٹی بیٹھی اور اے جی این قاضی فارمولہ طے پایا اور سپیکر سر' اس وقت ہمیں چھ سو کروڑ روپے حساب کر کے دیئے گئے۔ میں سپیکر سر! آپ کی اجازت چاہوں گا' ذرا بات سمجھنے کی

ہے' سوچنے کی ہے۔ اے جی این قاضی فارمولہ صوبوں کے حق میں نہیں تھا اور میں بتاؤں گا کہ وہ کیوں نہیں تھا؛ ورسک میں بجلی بنتی ہے جناب' اور اس سے آپ کیا کرتے ہیں ؟ Minus The transmission cost of all of Pakistan and cost of all the distribution, مطلب یہ ہے کہ کراچی سے لے کر خیبر تک جو ٹرانسمشن کاسٹ ہے' جو ڈسٹری بیوشن کاسٹ ہے آپ کی چمن سے لے کر مری تک' چاروں صوبوں کیلئے' وہ آپ منفی کرتے ہیں جی۔ جناب سپیکر سر! دنیا کے کسی ملک میں بھی ایسا طریقہ کار نہیں ہے جی جو طریقہ کار یہاں بنایا گیا ہے مگر اس صوبے نے اسے مانا۔ جناب! آپ کی اسمبلی کی ایک سٹینڈنگ کمیٹی برائے پاور ہے' اس کا میں ممبر ہوں اور ہم نے صوبائی اسمبلی کے' آپ کے سیکرٹریٹ کو کہا اور انہوں نے واپڈا کو خط لکھا۔ انہوں نے ہمیں 1997 اور 1998 کی' فرنٹیئر کی جتنی پروڈکشن ہے' جو بجلی ہم نے Produce کی ہے' وہ بتائی۔ ان پر جو خرچہ آتا ہے' وہ بتایا اور ہم نے بھی واپڈا کے مینول سے ایک Average rate نکالا' جس پر وہ بجلی بیچتے ہیں اور میں On the floor of the House, based on the AGN Qazi Formula اور Anti with the Supreme Court Judgement, جس کا میں پہلے ذکر کر چکا ہوں جی اور آج مہربانی کی' بی بی صاحبہ نے بھی کہا' اس سے جناب' اکتالیس بلین اور اٹھائیس کروڑ روپے ایک سال کا بنتا ہے۔ (تالیاں) ایک سال کا۔ میں یہاں پر جناب جنرل منیجر صاحب کا وہ لیٹر نمبر بھی آپ کو بتانا چاہوں گا کہ It should become the record of the Assembly, GMP/P/CE/MP/797-99.

16-02-1999.

<u>Net Profit calculated as per AGN QAZI Formula (1997-1998), by Humayun Saifullah Khan, MPA.</u>

1. Total Hydel Generation of NWFP. 15,741,563,000

2. Total sale of power

@Rs: 4.95 (Average) KWH. Rs. 77,944,664,024(A).

3. Contribution towards National Transmission

System Cost at 14.96% of (A) Rs. 11,665,198.000

4. Contribution towards National Distribution

System Cost at 23.877% of (A) Rs. 18,610,847,000

5. Balance Saving after contribution towards

NationalTransmission/Distribution System

Cost (A-3-4) Rs.47,668,619,024(B)

6. Generation Cost @ 13.598 Paisa Per KWH

(Average)(1x13.598 Paisa) Rs. 2,140,569,643

7. Authority Overhead@ 1.39849% of (B) Rs.666,640,860

8. Provision of Reserve@ 6.28568% of (B) Rs.2,996,296,800

9. Net Profit (B-6-7-8) Rs.41,865,111,721

Note: All figures facts are as per E-Form and have been furnished by General Manager (Planning) WAPDA vide Letter No . GMP(P) CE/MD/797-99 , dated February 16 , 1999 , as were asked by the Power Committee No. 24 of the Provincial Assembly.

ANNEXURE-1

AGN QAZI Formula as formulated by C C I.

NET PROFIT.

Name of the Power Station TARBELA

Year 1984-85

1. Total Generation of Wapda (MKWH) 18780

2. Transmission Cost of the whole System

(Including authority's overhead) (Min . Rs) 1376

3. Cost of Transmission per unit

generated (2-1) (Ps./KWH) 7.33

4. Distribution Cost of the whole System

(including authority's overhead) (Min . Rs) 2198

5. Cost of distribution per unit generated (4-1) (Ps./KWH) 11.7

6. Gross Revenue(SOP+FAS(Offer income) . (Mln.Rs.) 9202

7. Selling price per unit generated(6-1) (Ps./KWH) 49

8. Revenue per unit generated (7-3-5) (Ps./KWH 29.97

9. Unit generated by Tarbela (MKWH) 7256

10. Revenue of Bus Bar(8x9) (Mln.Rs.) 2174.623

11. Generation Cost(without reserve&authority's overhead) (Mln.Rs.) 416.885

12. Authority's Overhead (Mln . Rs .) 30 . 412

13. Provision of reserve (Mln.Rs.) 136.690

14. Net profit after deducting overhead and reserve (10-11-12-13) (Mln.Rs.) 1590.636

Statement showing Income, Cost and Net Profit of Hydro Power Generating Units of NWFP. for the year 1997-1998

By Humayun Saifullah Khan, MPA.

Column.	Column.	Column.	Column.	Column.	Column.	Column
1	2	3	4	5	6	7
Generating Units of NWFP	Quantity generated KWH	Production cost per KWH (Paisa)	Sate of power per KWH generating	Total Production cost of each generating	Income Form. total sale of power of each generating	Net. Profit. of each Units. (Rs)
		....			(Average)	Units (Rs) Units (Rs).

جناب! یہ اتنی بڑی چیز نہیں ہے۔ آپ کے پاس کیا ہونا چاہئے؛ پراجیکٹ کتنی بجلی بناتا ہے' اس پر خرچ کیا آتا ہے اور آپ کتنے میں بجلی بیچتے ہیں؛ یہ تین چیزیں' آپ کو ضرورت ہوتی ہیں Plus the other جس طرح کہ اے جی این قاضی فارمولہ میں بتایا گیا ہے کہ ٹرانسمشن کاسٹ جو سارے پاکستان کی ہم لیتے ہیں' وہ تقریباً 40 percent بنتی ہے' ان سے آپ Minus کر لیں تو یہ آپ کا نٹ پرافٹ ہے۔ میں حیران ہوں جی کہ

Last year فیڈرل فنانس منسٹری نے آڈیٹر جنرل کو خط لکھا اور اس میں عنوان یہ تھا کہ 'Settlement of Net Hydel Profit'. It is settled issue. یہ تو فیصلہ ہو چکا ہے۔ میں حیران ہوں جناب سپیکر صاحب' ہماری وفاق' بڑی اچھی بات ہے ہم نے ایٹم بم بنایا اور انشاء اللہ ایک دن نیوٹران بم اور ہائیڈروجن بم بھی بنائیں گے۔ مسٹر سپیکر سر! ہم فیوژن کے فارمولے تو بنا سکتے ہیں' Radio Activity کے Analysis تو کر سکتے ہیں' Meterology کے Trusses نکال سکتے ہیں' شاہین اور غوری میزائل کے Projectory کے فارمولے بھی بنا سکتے ہیں مگر جب اے جی این قاضی فارمولہ سامنے آتا ہے تو ہم سے سب کچھ بھول جاتا ہے جی۔ (تالیاں) جناب! اگر ایک وفاق صوبوں کا حق دینا نہیں چاہتا' And they did not want to give it and they want to usurp our rights, تو آئینی طریقہ موجود ہے Under Article. 154 (5). ٹھیک ہے State can, if the Federal Government or a Provincial Government is dis-satisfied with the decision of the this Council, it may refer the matter to the Parliament in a joint sitting, where decision in this behalf shall be final. تو وہاں پر بھیج دیں۔ میری آپ سے عرض ہے سپیکر سر' کہ ایک وفاق جب آئین کی دفعات نہیں مانتی' ایک وفاق جب CCI کے Decisions نہیں مانتی اور ایک وفاق جب سپریم کورٹ کے Decisions نہیں مانتی تو ہم سب کیا کریں گے؟ ہماری آواز کون سنے گا؟ کس کے پاس جائیں گے؟ اس وقت جناب' ہم سب پر ذمہ واری عائد ہوتی ہے' اس صوبے کے جتنے بھی عوام ہیں' We are the elected representatives, چاہئے کہ ہم اس کے بارے میں کچھ سوچیں اور میری ایک تجویز ہے۔ چھوٹی باتوں کو چھوڑیں جی' یہاں سڑک نہیں بن رہی ہے' یہاں سکول نہیں بن رہا' جتنا بھی آپ کا Developmental fund ہے' اس سے آپ اپنے بجلی گھر بنائیں' اپنی بجلی Produce کریں' اپنے کارخانے لگائیں اور انہیں یہ بجلی رعایت پر دیں' یہی آپ کی نجات ہے اور اسی سے آپ کے صوبے کی مالیت بڑھے گی' آپ کے فنڈز بڑھیں گے' There is no other way, Sir. Thank you very much. (تالیاں)

جناب قائمقام سپیکر: حاجی عبدالرحمان صاحب! آپ کچھ بات کرنا چاہتے تھے' پلیز۔

حاجی عبدالرحمان خان: جناب سپیکر صاحب! تاسو راته یو خط لیکلے وو چه

ډیر متشرع خلق هم بنکاک ته تلی وو، د هغوی نامه تاسو نه وه اخستے نو هغه زما خیال دے چه حاجی صاحب هم تلے وو۔

جناب قائمقام سپیکر، کوم حاجی صاحب جی؟

حاجی عبد الرحمان خان، ترند حاجی صاحب۔

جناب قائمقام سپیکر، زمونږ انفارمیشن نه دے۔

جناب پیر محمد خان (وزیر مال)، جناب سپیکر صاحب! معافی غواړمه خو زما خیال دے دے Budget speech کښې تاسو نوم به نه وی۔ (قہقہے)

Mr. Acting Speaker: I am not going to Bankak.

جناب احمد حسن خان، جناب سپیکر صاحب! هغه بله ورځ زمونږ د کوم مشر ذکر چه اوشو ------

جناب قائمقام سپیکر، جی، جناب احمد حسن خان۔

جناب احمد حسن خان، دوئ عاشق رضا صاحب، ایم پی اے ته د بنکاک ښه ښے ښے خبرے کولے، وئیل ئے چه د حکومت سره رویه ٹهیک ساته۔ هلته کښې داسے مزے دی، سرے پکښې بنکاک ته لاړ شی۔ نو که ښه داسے خبره وی نو مونږ ته د هم اووائی۔

جناب قائمقام سپیکر، جناب ارباب محمد ایوب جان صاحب! آپ سے استدعا ہے کہ آپ بحث میں حصہ لیں۔ (تالیاں)

ارباب محمد ایوب جان، جناب سپیکر صاحب! زه خو Mentally هډو دے Speech ته تیار نه ووم۔ د چیف منسټر صاحب بجټ تقریر مے اوریدو نو هغه زبانی راته ښه خبرے یادے وے But I was not mentally prepared for this speech.

Mr. Acting Speaker: But you are physically prepared.

ارباب محمد ایوب جان، But anyhow, جناب سپیکر صاحب، زه ستاسو ډیر زیات مشکوریم۔ بجټ ښه دے؟ خو زمونږه دا روزانه حالات او واقعات چه کوم دی، دا د اسمبلئ په بجټ کښې پیش کیږی او هغه عوامو باندے د هغے عکاسی کیږی۔ زه خو جناب سپیکر صاحب، دا وایم چه بجټ که هغه د وفاقی حکومت وی او که د صوبائی

حکومت وی، خو که هغې کښې د Financial management مظاهره نه وی شوی نو هغه بجټ ناکام وی همیشه د پاره- جناب سپیکر صاحب! زما دا ریکارډ اوګورئ اسمبلئ کښې لکه څنګه چه بی بی اوهمایون خان اوونیل چه زمونږه د صوبې د ترقئ دار و مدار چه دے، هغه Irrigation and Hydel generation کښې دے- دلته جناب سپیکر صاحب، هر یو بجټ چه پیش کیږی نو هغې کښې د ریورو ویش دے او هغه ضروری محکمې، ضروری سیکټرز لکه اریګیشن او هائیډل جنریشن بالکل Ignore کړے شی- جناب سپیکر صاحب! دا ګومل زام او نور څومره بندونه چه دی، دا پروسکال که ستاسو یاد شی نو هم دے وزیر اعلیٰ صاحب دے هاؤس کښې دننه بجټ پیش کړے وو چه ګومل زام باندے مونږه Feasibility report د پاره آرډر ورکړو، نو تاسو خیال اوکړئ بیا وائی چه نه اوس دے خل به صوبائی حکومت په هغې باندے عملدرآمد کوی- زه دا دعا کوم چه خدائے پاک د دوئ ته دا توفیق ورکړی چه کومې خبرے دوئ کوی چه دے باندے عملدرآمد اوکړی خو جناب سپیکر صاحب Government has lost their creditability, د دوئ Creditability چه ده، هغه بالکل ختمه شوه څکه لکه څنګه چه محترمه بی بی صاحبې اوونیل او هغې سره مخکښې کاپی هم وه پروسکال بجټ والا او دے خل بجټ والا هم وه، نو هغه خبرے او چه چا سره کومې وعدے شوے وے On the floor of the House, ټول پریس کښې، ټول اخبارونه ډک وو، آیا هغه پوره شو، که پوره نه شو؟ نو جناب سپیکر صاحب هغه حکومت چه قوم سره وعدے اوکړی او بیا په هغې باندے عملدرآمد نه کوی نو هغه به خواه مخواه خپله Creditability lose کوی- نو جناب سپیکر صاحب، زه تاسو ته دا وایم چه اریګیشن، د دے بجټ پوره Speech کښې ما چرته د Mini dam او د سمال ډیم ذکر وا نه وریدو- لکه زمونږه څومره جنوبی اضلاع چه دی، زمونږه جغرافیائی حالات جناب سپیکر صاحب، زمونږه د پختونخواه د صوبې جغرافیائی حالات لکه سوات واخلئ، د هزارے ډویژن واخلئ او جنوبی اضلاع واخلئ، هلته یو ګوټ اوبه نشته- دومره بارانونه کیږی، خوړونه او چینې هم دغسې بهیږی- پکار دی چه دوئ دس دس، بیس بیس لاکه روپو باندے منی ډیمز خو جوړ کړی کنه- محکمه هلته ده، خرچه پرے

کیږي خو د گورنمنټ نه تر اوسه پورے دا مراعات ملاؤ نه شو، موقع ملاؤ نه شوه چه هغه د قوم خدمت اوکړي نو جناب سپیکر صاحب، د الله تعالیٰ ډیر لوئے مهربانیانے دي په دے صوبه باندے خو د هغے نعمتونو او مهربانو نه مونږه فائده واخستہ اوکه وا نخسته؟ جناب سپیکر صاحب! زه بیا تاسو ته دا وایم چه د دے صوبے، دا پختونخوا د هغه کابل ریور نه شروع کیږي، اټک ته خي او د اټک نه تر ډیره اسماعیل خان پورے خي نو دا زمونږ گیر چاپیره ټولے اوبه دي، آیا مونږه هغه اوبه استعمالے کړے او که استعمالے مو نه کړے؟ آیا مونږه د الله تعالیٰ د دے نعمتونو او مهربانو نه فائده اوچته کړه که اوچته نه کړه؟ نو جناب سپیکر صاحب، زه دا حیران یم چه دا زمونږه اوبه یا Accord کښ چه نے کوم لیکلی دی، کوم Water accord چه شوے وو، هغه اوبو کښ مونږه څه لږ غونډے حصه، یو نهر مونږه اوکنستو؟ جناب سپیکر صاحب! یو نهر که ته جوړ کړے، اوکنے نو تقریباً، کم ازکم تین نه چار لاکھ ایکړ پورے هغه زمکه اوبه خور کوی- مونږه خو دلته وایو چه مونږه دا اوکړل، موټروے جوړه شوله جی- جناب سپیکر صاحب! موټروے، تا باندے انصاف چه د یو سړی کُورکښ د اوړو درک نه لگی، یو سړے، خدا نخواسته زما خوے بیمار وی او ما سره پیسے نه وی د دوایانو او د هسپتالونو نو ما ته دا سړک ښکاری؟ جناب سپیکر صاحب! زه موټروے او هائی وے باندے څه کوم؟ لکه څه رنگه همایون خان اووئیل چه تاسو ټولے پیسے غونډے کړئ او هائیډل جنریشن ته ورکړئ، زه دا Request کوم او دے رونړو ته هم دا وایم چه دوئ د شروع شی او د کوهاټ نه ډیره اسماعیل خان پورے د لاړ شی نو خائے په خائے تاسو سمال ډیمز او منی ډیمز جوړلے شئ ډیره اسماعیل خان کښ- کوم تاسو Promises چه کړی وو چه Lift Irrigation System به مونږ هلته جوړوو، درے څلور لفټونه جناب سپیکر صاحب، منظورشوی وو، آیا مونږه د خپلے حصے اوبه ډیره اسماعیل خان کښ استعمال کړے که استعمال نه کړے؟ جناب سپیکر صاحب! نو پکاردی چه زه هډو تقریر اونکړم یا زه هډو خبرے اونکړم، د دے د پاره چه مونږ دا کومے خبرے کوؤ چه مونږ دا کوؤ، دا مسلم لیگ والا چه دی، نو دوئ

زمونږه رونړه دی او مونږ دوئ ته هم دا استدعا کوؤ چه خپل حکومت مجبوره کړئ او هغه کار اوکړئ چه سبا قوم تاسو باندے فخر اوکړی۔ د خپل قوم په جولئ کښ خیر واچوئ۔ جناب سپیکر صاحب، دا خو واضحه شوه چه زمونږ د غفلت په وجه باندے، پنجاب کښ پروسکال د اکتوبر، نومبر، دسمبر، جنورئ، فرورئ، مارچ او اپریل پورے چار روپئ کلو اوړه به وو او زمونږ پختونخوا صوبه کښ د نو روپو نه باره روپئ کلو به وو۔ دا فرق ولے دے؟ آیا مونږه یهودیان یو، آیا مونږه هندوان یو؟ جناب سپیکر صاحب! ستاسو نه دا تپوس کومه چه آیا مونږ د دے پاکستان یوه صوبه یو که نه یو؟ مونږ دا تپوس کوؤ چه اټک باندے او د صوبه سرحد، د پختونخوا په هر یو سړک باندے تاسو پهرے لګولی دی، اوړه ئے بند کړی دی، تاسو د دے په جواب کښ وایئ چه دا سمګلنګ کیږی۔ دا افغانستان ته سمګل کیږی خکه ئے مونږه بنده وو۔ جناب سپیکر! دا نوے خبره د افغانستان ده۔ تزکِ بابری کښ یو ذکر دے چه ظهیر الدین بابر یو خلے راغے، افغانستان او خاصکر کابل کښ ډیره وو، د هغوی مزار هم هلته کښ دے، نو هغوی سره چه څومره فوج وو، محدود غونډے فوج وو، تقریباً دو یا ډیرھ سو کسان وو نو هغوی په هغه خپل تزکِ بابری کښ لیکلی دی چه مونږ ته دلته کښ د اوړو ډیره سختی پیدا شوه، زما سپاهیان یا زما لښکر چه وو، هغه په فاقو باندے شو نو ما په ډیر ایمرجنسی کښ هندوستان ته سړی واستول او پیسے مو ورته ورکړے، نو دوه میاشتو پورے ما باندے سختئ تیرے شوے وے۔ دغه شان نور د History quotation به زه تاسو نه درکومه خو د ډیره وخت نه دا غله د دے طرف نه راځی او دے پختونخوا او دے افغانستان ته راځی او مخکښ به خواه مخواه بخارے ته هم تله۔ دا څه نوے خبره خو نه ده چه دوئ وائی چه سمګلنګ کیږی او بیا ئے پهرے ما ته لګولی دی- نو مونږه هغوی ته ناست یو څکه چه اوړه تاسو سره دی او زمونږه بجلئ چه ده، تاسو ئے مفته خورئ۔ شل اربه روپئ زما درباندے دی او هغه راته مه راکوه نو جناب سپیکر صاحب، Irrigation is a very very important sector for Pukhtoonkhwa. دا زمونږ د ترقئ راز دے۔ جناب

سپیکر صاحب! زه تاسو ته د ایگرکلچر، دلته کښی عبدالرحمان خان ناست وو، اوس لاړو، 1990-91 کښی جناب سپیکر صاحب، زمونږ په دے ملک کښی Privatization process شروع شو نو Privatization process شروع کیدلو، نو هغوی راغلل Essential commodities ته چه انتهائی درجے ضروری څیزونه چه دی، هغه ئے Privatize کول نو On the floor of the House, I was sitting on that desk, I remember, نو ما دا خبره کړے وه چه د اوړو، د فرټیلائزر دا کارخانے چه دی، اووه کارخانے وے جناب سپیکر صاحب، نو دا مه Privatize کوئ۔ که دا تاسو پرائیوټائز کړئ، خرڅے مو کړے، هغه وخت کښی جناب سپیکر صاحب، دا ټول زمونږ ملګری دوستان د دے خبرے ګواهان دی چه د اویاو نه سلو روپو پورے به ډی اے پی او یوریا بورئ به وه، چه دوئ دا پالسیی اختیار کړه نو مونږ ورته دا وے چه دا مه کوئ او نن د هغے قیمت، کله چه غنم مونږه کَرل نو ډی اے پی مونږه په آټھ سو روپو باندے بورئ اغستے وه جناب سپیکر صاحب، ګزشته، هغے دورکښی او دے دورکښی د حکومت د غلطو پالیسیانو په وجه باندے، 80 % population of this country depending on agriculture, زمونږه In put او Out put ratio چه دے، هغه د حکومت د پالیسیو په وجه باندے بالکل ختم شو۔ زمیندار چه څیز د فصل اخستو د پاره اخلی، په هغے دومره خرچه اوشی، دومره خرچه اوشی چه فصل هغه پیسے نه کوی۔ نو جناب سپیکر صاحب، بیا د هغے Result به څه اوځی؟ د هغے Result به ډیرخراب او عبرتناک اوځی۔ دوئ وائی مونږه Industrial revolution راولو۔ 1990 کښی دوئ ما ته دا جواب، اسمبلئ کښی خلقو ته ونیلی وو چه We are bringing industrial revolution, هغه هم رانغے او زمونږه هغه د پلار او د نیکه او د پاکستان د خلقو هغه پیشه زراعت هم زمونږ د لاسه لاړه۔ نو جناب سپیکر صاحب، دے بجټ سپیچ کښی آنریبل چیف منسټر اوونیل چه پانچ ٹریکٹر ہم آپ کو دیں گے، دا خو پروسکال ډیر پیکجز، لکه بی بی اوفرمائیل چه ډیر Agricultural packages announce شو، پروسکال پرائم منسټر اوونیل چه دے ټول ملک کښی ایک لاکھ روپئ Subsidized rate

باندے به تر یکتر ملاویږی- پروسکال پنجاب کښی پانچ هزار ټریکټرے تقسیم شولے- شهباز شریف اووئیل چه یو لاکھ روپۍ زه به نورمزید پنجاب کښی گران کرم، دو لاکھ روپۍ Subsidise به کړم- دا خو تیره شوے هغه خبره ده، دا Reflect شوه نن بجټ سپیچ کښی- زه اوس هم دا ویم چه دوی بجټ کښی چه کومه وعده کړے ده، خدا ئے دِ اوکړی چه دوی پرے عملدرآمد اوکړی خو که دوی دا ټریکټرے راوستے اتک نه پورے غاړه نو زه به هغه ټریکټرو ته شین رنگ ورکړمه، هغے ته به هارونه واچومه او مونږ به خوشحال شو، جناب سپیکر صاحب، زه یو منټ بل اخلمه او تاسو خو Suddenly ما ته هغه هم اوکړو -----

جناب قائمقام سپیکر: تاسو تیار هم نه وئ او بیا هم- (قہقہے)

ارباب محمد ایوب جان: نه جی، دلته خو زما رونړه پریس والا هم ناست دی، مونږ خو ټول، سکون هم دے کنه جی-

جناب قائمقام سپیکر: هندکو کښی هم څه خبره اوکړه-

Arbab Muhammad Ayub Jan: These people are killing these people, victimization, press victimization. (Laughter)

جناب سپیکر صاحب! د صحت یوه خبره تاسو ته کووم- څنگه چه بی بی په دے باندے په تفصیل سره خبره اوکړه، زه هغه Repeat کومه نه خو دا 'Provincial Managerial Autonomy' یو لفظ نوے غوندے، مونږ خو په ایمان که په دے باندے پوهیږو چه دا څه شے دے خدایا؟ خو آخر مونږ دا پوهه شو چه یره دا عام آپریشنونه چه څوک کوی، جنرل سرجری، ای این ټی، I know, هغه که سل روپۍ ورکوی ایډمشن فیس آپریشن د پاره، اوس به ساړھے تین هزار روپۍ ورکوی- جناب سپیکر ! بس زه خپلے خبرے ختمومه، Please, I am very sorry, Sir, زه دا خبره کوومه چه دوی د چا پیښے کوی، دوی د امریکه پیښے کوی؟ زه یو خبره درته کوم په ډیر لنډو الفاظو سره جناب سپیکر صاحب، چه په 1994 کښی زه امریکه کښی وومه او هغه وخت کښی د کلنټن او جارج بش Presidential election وو او ډیبیټ

وو په هغه تې وی باندے نو Bush was very proud of his policies چه ما نمبر ون Enemy ختم کړو، کولډ وار مے هم ختم کړو، ګلف وار مے هم Without firing a single bullet او خلقو وے چه یره دا بش ډیر ښه دے، د امریکه هغه به نے کړو۔ نو بل کلنټن ورته اووئیل چه که تا دا اوکړل نو څه چل اوشو؟ د هغه دا سپیچ وو چه Health facilities تا ګران کړل، Education facilities تا ګران کړل، ستا په دے څلور کاله دور کښې 4 % un-employment وو، اوس چه دے، هغه 8 % unemployment دے۔ هغه اووئیل چه ستا نه خو هغه خپل کُور هیر شوے وو، د امریکه غونډے ملک صدر دا وائی۔ نو مونږ دا وایو چه دلته Cardio vescular unit دے۔ هلته Users' charges لګیدلے دی، ایډیټر جنرل رپورټ دے، ما خان سره نه دے راوړے، ما ته څه پته وه ګنی تاسو ته به ما پیش کړے وو، دا Users' charges چه کله اولګیدل جناب سپیکر صاحب، تاسو ته پته ده چه زر روپئ اخلی نو هغے کښې پانچ سو روپئ د ډاکټرانو او د ټیکنیشن فیس دے، کمیشن دے او پچاس روپئ Users' charges دی۔ Users' charges mean چه په یو Patient باندے کومه خرچه اوشی، د هغه نه به هغه خرچه اخلے۔ هغه هم ته د غریب ترین ملک د خلقو نه هغه پیسے اخلے نو جناب سپیکر صاحب، زه دا وایمه چه دوئ دا پیښے کوی د لنډن، د ولایت ------

جناب قائمقام سپیکر: نن جمعه هم ده۔

ارباب محمد ایوب جان: نیشنل هیلتھ پالیسی هلته وه، اوسه پورے خو هلته Unemployment صفر دے جی نو څکه هغوی اوس، مونږ ته تاسو دا اووایئ جناب سپیکر صاحب، او ستاسو په وساطت د دوئ نه تپوس کومه چه دلته Unemployment is more than 80 percent. یو سړے چه د پچاس روپئ دیهاړی کوی، هغه به څنګه دا Users' charges ورکوی؟ هلته خو بیا نور Facilities هم شته، چه څوک بیروزګار وی نو هغه ته هغه فنډونه ملاویږی۔ جناب سپیکر صاحب! ډیره مهربانی۔ زه ستاسو ډیر زیات مشکور یم۔

Mr. Acting Speaker: Thank you very much, Arbab Sahib.

ہاؤس کی یہ خواہش ہے کہ جناب حبیب اللہ کنڈی صاحب کوئی شعر سنائیں (قہقہے)
اور اگر وہ نہیں سنا سکتے تو پھر میں میاں صاحب سے درخواست کرونگا کہ وہ سنائیں۔

میاں افتخارحسین: جناب سپیکر صاحب! نجم الدین خان نشته دے نو داسے څه د خفګان اظهار خو به نے نه وی کړے؟ ولے چه د هغه نه بغیر خو دا هاؤس نامکمل ښکاری۔

جناب محمد اورنگزیب خان: میں ابھی اپوزیشن کے چیمبر میں گیا تھا جی ----

جناب قائمقام سپیکر: میاں صاحب! آپ شعر نہیں سناتے' آپ سے تو شعر کی درخواست بھی کی ہے ہم نے۔

جناب محمد اورنگزیب خان: جناب سپیکر! نجم الدین صاحب نے مجھے کہا ہے کہ میں نے سپیکر صاحب کو چٹ / کاغذ بھی دیا ہے' میں بطور احتجاج اس سیشن میں شریک نہیں ہوں گا اور آج میں گاؤں جا رہا ہوں۔ وہ چیمبر میں بیٹھے ہوئے ہیں جی۔

جناب قائمقام سپیکر: جناب نجم الدین صاحب سے کہیں کہ وہ کل تشریف لائیں اور ان کا جو مسئلہ ہے' وہ اس ہاؤس کے سامنے پیش کریں۔ ہم نے اس پر مکمل ایکشن لیا ہے لیکن بہتر یہ ہے کہ ہاؤس کے سامنے وہ مسئلہ پیش ہو تو پھر وزرا صاحبان اور ٹریژی بنچز اس پر غور فرمائیں گے۔ آج کے آخری مقرر' جناب والٹر سراج صاحب۔

جناب والٹر مسیح: محترم جناب سپیکر صاحب! اس سے پہلے کہ بجٹ کی طرف آؤں' آپ بہت دفعہ کہہ چکے ہیں مختلف معزز اراکین اسمبلی سے کہ کوئی شعر سنایا جائے تو میں شروع کرونگا ایک شعر سے'

کسی کو گھر سے نکلتے ہی مل گئی منزل
کوئی ہماری طرح یونہی سفر میں رہا

سپیکر صاحب! ہمایون سیف اللہ صاحب نے جو سپیچ کی ہے تو انہوں نے بہت سے ریفرنس بھی دیئے اور انہوں نے سیکرٹری صوبائی اسمبلی کو ثبوت کے طور پر وہ کاغذات بھی پیش کئے ہیں۔ چونکہ وہ ٹریژی بنچ پر بیٹھے ہوئے ہیں' آپ غور فرمائیں اور سوچیں کہ ایک آدمی ٹریژی بنچ پر بیٹھا ہوا ہے اور وہ بجٹ پر تنقید کرتا ہے' اسے Criticise کرتا ہے تو اپوزیشن نے تو لازمی طور پر اسے Criticise کرنا ہوتا ہے کیونکہ جب اپوزیشن اس میں کوئی بھی کمزوری دیکھے گی تو اسے Criticise ضرور کریگی' اس پر

ضرور تنقید کریگی۔ میں سمجھتا ہوں کہ جو بجٹ پیش ہوا ہے' اس میں اقلیتوں کیلئے کوئی بھی ایسی سہولت مہیا نہیں کی گئی جس کے بارے میں ہم سوچیں۔ یہاں پاکستان میں اقلیت بھی رہتی ہے' ان کے یہاں نمائندے بھی موجود ہیں لیکن مجھے بہت افسوس سے کہنا پڑتا ہے' میں نے پچھلی دفعہ بھی یہ کہا تھا کہ ہم یہاں کے وفادار شہری ہیں' وفادار پاکستانی ہیں لیکن کیا وجہ ہے کہ ہمارے لئے بجٹ میں کوئی حصہ نہیں رکھا جاتا؟ پچھلی دفعہ بھی جب چالیس کروڑ روپیہ اناؤنس کیا گیا تو میں نے اس وقت بھی نشاندہی کی تھی کہ آپ اسی اراکین اسمبلی کو نہ دیکھیں' یہاں تراسی ممبرز میں تین اقلیتی رکن بھی موجود ہیں۔ میں سمجھتا ہوں کہ حکومت اسی ممبران کو ہی اسمبلی کے رکن تصور کرتی ہے۔ ہم تو یہاں برائے نام ممبر ہوتے ہیں۔ اگر ہم ممبرز ہوتے اس اسمبلی کے تو ہماری کمیونٹی کیلئے' ہماری قوم کیلئے کچھ نہ کچھ حصہ ضرور رکھا جاتا لیکن سپیکر صاحب' یہاں ابھی ارباب صاحب نے بھی اس صوبے کے مفاد کیلئے بہت سی نشاندہی آپ کو کروائی ہے' میں اس کو سیکنڈ کرتا ہوں۔ جہاں تک ایٹم بم یا غوری میزائل کا تعلق ہے تو ایک پاکستانی ہونے کی حیثیت سے یہ ہمارا حق بنتا ہے اور اس کی ہر آدمی نے' ہر سچے پاکستانی نے حمایت کی ہے کیونکہ ہم نے دشمن کا بھی مقابلہ کرنا ہے لیکن میں سمجھتا ہوں کہ ہمارے جو سائنسدان ہیں' جنھوں نے غوری میزائل بنایا ہے یا ایٹم بم بنایا ہے' ان میں سکت ہے' ان میں Will power ہے' ان میں سوچنے کی صلاحیت ہے لیکن کاش کہ جو بجٹ بنایا جاتا ہے' ان میں بھی انہی جیسی صلاحیت موجود ہو تاکہ وہ عوام کی بہتری کیلئے بجٹ بنا سکیں جس طرح کہ غوری میزائل بنا ہے' جس طرح کہ ایٹم بم بنا ہے اور اس کا تجربہ کیا گیا ہے اور وہ تجربہ کامیاب ہوا ہے۔ (تالیاں) میں کہتا ہوں کہ بجٹ بھی اسی طرح کا ہونا چاہئے جس طرح غوری میزائل اپنے لوگوں کو Defend کرتا ہے۔ (تالیاں) اپنے لوگوں کو دشمن سے بچاتا ہے۔ اسی طریقے سے ہم نے اپنے عوام کو' اپنے پاکستانی لوگوں کو اور اپنے صوبے کو تمام مشکلات سے بچانا ہے' اس کی بہتری کیلئے ہم نے کام کرنا ہے' اس کے حق کیلئے ہم نے لڑنا ہے۔ میں سمجھتا ہوں کہ ہمیں ان تمام باتوں کو سامنے رکھ کر بجٹ بنانا چاہئے کیونکہ سپیکر صاحب' بجٹ کو جب پرنٹ کیا جاتا ہے تو اس پر لاکھوں روپے خرچ ہوتے ہیں۔ آپ سپیکر صاحب اس چیز کو سوچیں کہ اگر ہوا میں نگرز بنا کر اس اے ڈی پی کو یا بجٹ کی کتابوں کو پرنٹ کروائیں گے تو آپ مجھے بتائیں کہ ان پر کتنا خرچہ آئے گا؟ میں یہ

سمجھتا ہوں کہ جس طرح سوچ سمجھ کر غوری میزائل بنایا گیا ہے (تالیاں) کاش کہ یہ بجٹ بھی ایسا ہی بنایا جاتا تو ہمارے صوبے کو ریلیف ملتا' ہمارے صوبے کے لوگوں کو ریلیف ملتا کیونکہ ہمارا صوبہ بہت سی مشکلات سے دوچار ہے۔ سپیکر صاحب! آپ سوچیں کہ میں اکیلا نہیں کہہ رہا' مجھ سے پہلے ہمایون سیف اللہ صاحب بہت کچھ کہہ چکے ہیں' بہت فریاد کر چکے ہیں کہ اگر ہمارا حصہ جو صوبے کا ہے' کاش کہ وہی آ جائے تو ہم اپنے صوبے کی تمام غربت پر قابو پا سکتے ہیں۔ سپیکر صاحب! خدا میرے ان بھائیوں کو طاقت دے' ان کو ایمان کی مظبوطی دے تاکہ یہ اپنے حق کیلئے بول سکیں کیونکہ اگر ہم اپنے خالق دوجہان سے جو ہمارا مالک ہے' اس سے ہم اپنے لئے کچھ مانگ سکتے ہیں تو کیا وجہ ہے کہ مرکز سے ہماری صوبائی حکومت اپنا حق نہیں مانگ سکتی؟ (تالیاں) یہ ہم پر حق بنتا ہے اور میں محسوس کرتا ہوں کہ پیر محمد صاحب جو پوائنٹ نوٹ کر رہے ہیں' ان کے پاس ------

جناب قائمقام سپیکر: پیر محمد صاحب اس وقت پوائنٹ نوٹ نہیں کر رہے ہیں بلکہ علی افضل جدون صاحب نوٹ کر رہے ہیں۔

جناب والٹر مسیح: وہ کر رہے ہیں جی۔ خدا کرے' پچھلی دفعہ جب میں نے قدرت اللہ اینڈ کمپنی کی بات کی (قہقہے) تو اس وقت بھی انہوں نے غلط جواب دیا تھا تو میں ان کیلئے دعا گو ہوں کہ اس دفعہ وہ مثبت قسم کا جواب دیں گے۔ شکریہ۔

جناب قائمقام سپیکر: مہربانی۔ جناب میاں صاحب! آپ ایک شعر سنائیں پھر اس کے بعد میں Adjourn کرونگا۔

میاں افتخار حسین: جناب سپیکر صاحب! تاسو دوہ درے خل اوونیل، ستاسو د وینا په احترام کښې به ------

حاجی محمد یوسف خان ترند (وزیر آبنوشی)، جناب سپیکر صاحب! زه داوایم چه --

جناب قائمقام سپیکر: تاسو پوائنټ آف آرډر باندے یئ یا Point of personal explanation regarding Bankok?

وزیر آبنوشی: دراصل د جمعے ورځ ده او ----

جناب قائمقام سپیکر: بس یو شعر دے، بیا د هغے نه پسته د اذان اعلان کوؤ جی تاسو د طرف نه۔ میاں صاحب، پلیز۔

میاں افتخار حسین: د رحمت شاه سائل صاحب یو شعر دے، هغه وائی،

چه زما په دوارو اوږو ناستو فرښتو اولیکئ
زما په سَر که څه لیکئ نو په پښتو اولیکئ (قہقہے)
د پاکے وینے گنهگارو چه مُنکر ترے نه شتی
د رقیبانو الزامونه په تندو اولیکئ
د آزادئ علمبردارو د نرئ قامونو
اوس د نرئ نقشه کښ کُور د پښتنو اولیکئ (قہقہے)

Mr. Acting Speaker: The sitting is adjourned till 9.30a.m tomorrow morning. Thank you.

(اسمبلی کا اجلاس ہفتہ 19 جون 1999 ساڑھے نو بجے صبح تک کیلئے ملتوی ہو گیا۔)